

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного
бізнесу» Кафедра міжнародних відносин

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему: «ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ ФРАНЦІЇ У ПРОТИДІЇ
РОСІЙСЬКІЙ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ»

«

Виконав:

студент 2 курсу, групи УМІБ-61

другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»

ОПП «Міжнародна інформаційна безпека»

Чернявський Сергій Юрійович

(прізвище, ім'я по батькові)

Керівник:

д.п.н, професор Шамраєва В.М.

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я по батькові)

Рецензент:

д.держ.упр., проф. Дзюндзюк В.Б.

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я по батькові)

ХАРКІВ – 2025 рік

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Кафедра міжнародних відносин

Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Освітньо-професійна програма «Міжнародна інформаційна безпека»

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Наталія ВІННИКОВА

ініціали, прізвище

«2» червня 2025 року

(зі змінами від 10.09.2025, 06.10.2025)

Підпис

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу магістра

Чернявського Сергія Юрійовича

(прізвище, ім'я та по батькові)

1. Тема роботи «Інформаційна політика Європейського Союзу щодо України після початку російського повномасштабного вторгнення»

керівник роботи Шамраєва Валентина Михайлівна, д.п.н., професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету «02» червня 2025 року № 4001-5/1324 (зі змінами від «10» вересня 2025 року № 4001-5/3049; «6» жовтня 2025 року № 4001-5/3656.

2. Строк подання здобувачем вищої освіти роботи 21 листопада 2025 р.

3. Перелік питань, які потрібно розробити:

розкрити теоретичний контекст дезінформації як інструменту гібридного впливу та проаналізувати концептуальні рамки когнітивної війни і рефлексивного контролю; виявити особливості європейського підходу до протидії дезінформації та визначити роль Франції у формуванні спільної політики Європейського Союзу; виявити інституційні механізми цифрової дипломатії Франції та охарактеризувати діяльність ключових державних структур у сфері стратегічних комунікацій; з'ясувати практики цифрової дипломатії Франції у соціальних мережах та оцінити ефективність французьких стратегічних комунікацій; обґрунтувати можливості використання французького досвіду для посилення спроможності України у протидії російській дезінформації..

4. План роботи

№ з/п	Назви етапів роботи	Строк виконання етапів
1	Вибір здобувачем теми КРМ і подання заяви на кафедру; затвердження теми та призначення наукового керівника; складання та затвердження індивідуального завдання на виконання КРМ	12.05.2025-30.06.2025
2	Підготовка вступу і розділу 1 КРМ	22.09.2025-30.09.2025
3	Підготовка розділу 2 КРМ	01.10.2025-15.10.2025
4	Підготовка розділу 3 КРМ	16.10.2025-31.10.2025
5	Підготовка висновків і переліку використаних джерел	03.11.2025-14.11.2025
6	Подання здобувачем завершеної КРМ науковому керівнику для перевірки та оформлення відгуку	17.11.2025-21.11.2025
7	Попередній розгляд КРМ на комісії від кафедри	24.11.2025-29.11.2025
8	Доопрацювання роботи, прийняття кафедрою рішення про допуск роботи до захисту в ЕК, оформлення та зовнішнє рецензування	01.12.2025-05.12.2025
9	Підготовка до захисту та захист КРМ в ЕК і присвоєння випускникам кваліфікації	08.12.2025-24.12.2025

5. Дата видачі завдання: 02 червня 2025 року (10.09.2025; 06.10.2025)

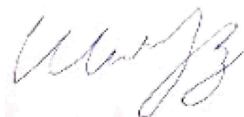
Студент

(підпис)

Сергій ЧЕРНЯВСЬКИЙ

(ініціали, прізвище)

Керівник роботи

(підпис)

Валентина ШАМРАЄВА

(ініціали, прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦИФРОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ В КОНТЕКСТІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІЙН	8
1.1. Цифрова дипломатія як феномен сучасних міжнародних відносин.....	8
1.2. Дезінформація як інструмент гібридного впливу: теоретичний контекст	15
1.3. Європейський підхід до протидії дезінформації.....	25
Висновки до розділу 1	34
РОЗДІЛ 2. ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ЦИФРОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ ФРАНЦІЇ .	37
2.1. Інституційна структура цифрової дипломатії Франції	37
2.2. Механізми реалізації цифрової дипломатії Франції у боротьбі з дезінформацією	42
2.3. Комунікаційні стратегії французьких дипломатичних представництв....	48
Висновки до розділу 2	52
РОЗДІЛ 3. ДОСВІД ФРАНЦІЇ У ПРОТИДІЇ РОСІЙСЬКІЙ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ	55
3.1. Російська дезінформація у французькому інформаційному просторі.....	55
3.2. Реакція Франції та цифрові механізми протидії	59
3.3. Перспективи адаптації французького досвіду для України	63
Висновки до розділу 3	69
ВИСНОВКИ.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Трансформація міжнародних відносин під впливом цифрових технологій супроводжується появою нових форм геополітичного протистояння, серед яких дезінформація набула стратегічного значення як інструмент гібридного впливу. Російська агресія проти України з двадцять четвертого лютого дві тисячі двадцять другого року продемонструвала масштаби використання інформаційних операцій для підриву демократичних інституцій, маніпулювання громадською думкою та послаблення міжнародної підтримки країни-жертви агресії. У цьому контексті досвід Франції як однієї з провідних європейських держав, що розробила комплексну систему протидії дезінформації через інструменти цифрової дипломатії, набуває особливого значення для України. Французький підхід поєднує інституційну спроможність виявлення та аналізу дезінформаційних кампаній, регуляторні механізми захисту цифрового простору та стратегічні комунікації у соціальних мережах, що створює багаторівневу систему захисту національних інтересів в інформаційній сфері. Наукове осмислення французького досвіду дозволяє виявити ефективні практики та механізми, які можуть бути адаптовані до українських реалій у контексті протидії російській пропаганді та зміцнення міжнародної підтримки України у відбитті агресії.

Ступінь наукової розробленості проблеми. Теоретичні засади цифрової дипломатії досліджували закордонні науковці, зокрема К. Бйола, М. Холмс, Й. Курбалія, І. Менор, які розробили концептуальні рамки для розуміння трансформації дипломатичної практики під впливом цифрових технологій. Проблематику дезінформації як інструменту гібридної війни аналізували В. Куреші, Л. Страднер, М. Харді, К. Патель, які виявили механізми когнітивного впливу та рефлексивного контролю в сучасних інформаційних операціях. Європейський підхід до протидії дезінформації вивчали дослідники Європейської служби зовнішніх дій, Ради Європейського Союзу та незалежні аналітичні центри. Серед українських науковців питання інформаційної безпеки та гібридних загроз розглядали В. Горбулін, Є. Магда, Г. Почепцов, Д. Дубов, О. Литвиненко, М. Рижков, які сформували теоретичне підґрунтя для розуміння

специфіки російської інформаційної агресії. Водночас у вітчизняній науковій літературі бракує комплексних досліджень, присвячених конкретним національним практикам цифрової дипломатії у протидії дезінформації, зокрема французькому досвіду, що робить це дослідження актуальним та своєчасним.

Мета дослідження – з'ясувати зміст, особливості та механізми реалізації цифрової дипломатії Франції у протидії російській дезінформації.

Завдання дослідження:

- надати характеристику цифрової дипломатії як феномену сучасних міжнародних відносин та визначити її місце в системі теоретичних підходів до вивчення міжнародної комунікації;
- розкрити теоретичний контекст дезінформації як інструменту гібридного впливу та проаналізувати концептуальні рамки когнітивної війни і рефлексивного контролю;
- виявити особливості європейського підходу до протидії дезінформації та визначити роль Франції у формуванні спільної політики Європейського Союзу;
- окреслити інституційні механізми цифрової дипломатії Франції та охарактеризувати діяльність ключових державних структур у сфері стратегічних комунікацій;
- з'ясувати практики цифрової дипломатії Франції у соціальних мережах та оцінити ефективність французьких стратегічних комунікацій;
- обґрунтувати можливості використання французького досвіду для посилення спроможності України у протидії російській дезінформації.

Об'єкт дослідження – цифрова дипломатія як інструмент зовнішньої політики в умовах інформаційного протистояння.

Предмет дослідження – механізми, інструменти та практики цифрової дипломатії Франції у протидії російській дезінформації.

Методи дослідження. Дослідження базується на інтеграції кількох теоретичних підходів до вивчення міжнародних відносин та цифрової комунікації. Реалістичний підхід застосовувався для аналізу цифрової дипломатії як інструменту національної могутності та конкуренції за вплив у

міжнародній системі. Конструктивістська перспектива використовувалася для розуміння ролі ідей, норм та ідентичностей у формуванні практик цифрової дипломатії та процесів конструювання міжнародної реальності через цифрові платформи. Практично-теоретичний підхід дозволив дослідити повсякденні дипломатичні рутини та рутинні дії, що формують цифрову дипломатичну реальність. Мережевий підхід застосовувався для аналізу позиціонування дипломатичних акторів у глобальних комунікаційних мережах та механізмів здійснення влади через мережеві структури. У роботі використовувалися загальнонаукові методи аналізу та синтезу для систематизації теоретичних підходів до цифрової дипломатії та дезінформації, метод порівняння для зіставлення французького та європейського підходів до протидії дезінформації, структурно-функціональний метод для дослідження інституційних механізмів французької цифрової дипломатії та виявлення функцій окремих державних структур. Контент-аналіз офіційних документів та звітів французьких інституцій застосовувався для визначення пріоритетів та стратегій цифрової дипломатії. Кейс-стаді використовувався для детального аналізу конкретних дезінформаційних кампаній, виявлених французькою службою ВІЖІНУМ, зокрема операцій Портал Комбат та Шторм. Статистичний метод залучався для аналізу показників ефективності французької цифрової дипломатії у соціальних мережах та оцінки масштабів дезінформаційних кампаній.

Інформаційна база дослідження включає офіційні документи французького Міністерства у справах Європи та закордонних справ, зокрема Міжнародну цифрову стратегію Франції та План цифрової трансформації міністерства, річні звіти Генерального секретаріату оборони та національної безпеки про діяльність служби ВІЖІНУМ, технічні аналітичні доклади про виявлені дезінформаційні кампанії, нормативно-правові акти Європейського Союзу щодо протидії дезінформації, включаючи Акт про цифрові послуги та Кодекс практики щодо дезінформації, матеріали Європейської служби зовнішніх дій та платформи для боротьби з дезінформацією, статистичні дані щодо активності французьких дипломатичних місій у соціальних мережах, аналітичні звіти міжнародних організацій та дослідницьких центрів, зокрема Атлантичної

ради, Стенфордської обсерваторії інтернету, Центру передового досвіду НАТО з протидії гібридним загрозам, наукові монографії та статті українських і зарубіжних дослідників з проблематики цифрової дипломатії, інформаційної безпеки та гібридних загроз, офіційні вебсайти та акаунти у соціальних мережах французьких дипломатичних інституцій.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів для вдосконалення практики публічної дипломатії України, зокрема у формуванні стратегічних комунікацій, спрямованих на протидію російській дезінформації та зміцнення міжнародної підтримки України. Висновки та рекомендації дослідження можуть бути застосовані органами державної влади, що відповідають за інформаційну безпеку та стратегічні комунікації, зокрема Міністерством закордонних справ України, Центром стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки, Координаційним центром з кібербезпеки при Службі безпеки України. Матеріали роботи можуть використовуватися у розробленні освітніх курсів із цифрової дипломатії, міжнародних комунікацій та інформаційної безпеки для підготовки фахівців у галузі міжнародних відносин. Аналіз французького досвіду створення спеціалізованої служби протидії іноземному цифровому втручанню може слугувати основою для обґрунтування необхідності створення аналогічних інституційних механізмів в Україні. Результати дослідження можуть бути корисними для недержавних акторів, що працюють у сфері медіаграмотності, фактчекінгу та протидії дезінформації.

Апробація результатів дослідження. Апробація відбувалася на всеукраїнському науково-практичному круглому столі «Стратегічні напрями зовнішньої політики та дипломатії країн світу» (м. Харків, листопад 2025 р.), до якого були підготовлені тези за темою «Цифрова дипломатія як інструмент зовнішньої політики України в умовах гібридної війни».

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (сімдесят чотири найменування). Загальний обсяг роботи становить 80 сторінок, з них основний текст складає 75 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦИФРОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ В КОНТЕКСТІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІЙН

1.1. Цифрова дипломатія як феномен сучасних міжнародних відносин

Трансформація дипломатичної практики під впливом цифрових технологій є одним із найпомітніших проявів глобальних змін у системі міжнародних відносин початку XXI століття. Цифрова дипломатія виникла не як окреме явище, а як природний результат конвергенції кількох глобальних процесів: технологічної революції, демократизації інформаційного простору та зміни характеру міжнародної комунікації. Ця еволюція відображає фундаментальну трансформацію способів, якими держави взаємодіють між собою та зі своїми громадянами в умовах глобальної цифровізації.

Поняття «цифрова дипломатія» не є усталеним і продовжує еволюціонувати разом із розвитком технологій та дипломатичної практики [37]. У англійській науковій літературі використовуються різні терміни: віртуальна дипломатія, кібердипломатія та електронна дипломатія, кожен з яких акцентує увагу на дещо різних аспектах явища. Німецьке міністерство закордонних справ оперує поняттям мережева дипломатія, данські дипломати розробили концепцію техnodипломатії, а франкомовний світ послуговується терміном цифрова дипломатія у французькому варіанті. Попри термінологічне розмаїття, всі ці поняття об'єднує спільна сутність – застосування цифрових технологій для досягнення дипломатичних цілей у змінених умовах глобального інформаційного простору.

У найширшому розумінні цифрова дипломатія може бути визначена як використання цифрових технологій, платформ та інструментів державними акторами для здійснення дипломатичної діяльності та досягнення зовнішньополітичних цілей. Це визначення підкреслює прагматичний характер феномену як інструменту реалізації національних інтересів у змінених технологічних умовах. Однак цифрова дипломатія не є простою технічною модернізацією традиційних дипломатичних практик – вона глибоко змінює саме суспільства, економіки та загрози безпеці в усьому світі, створюючи нові можливості та виклики для держав. Цифрові технології стають не просто засобом

комунікації, а фундаментальним чинником, що перебудовує всю систему міжнародної взаємодії.

Процес цифровізації дипломатії розгортався поступово, проходячи кілька етапів. Перші спроби використання електронних засобів комунікації в дипломатичній практиці датуються ще дев'яностими роками минулого століття, коли з'явилися перші офіційні вебсайти міністерств закордонних справ та дипломатичних представництв. Однак справжня трансформація почалася з розвитком соціальних мереж наприкінці двохтисячних років. Саме поява платформ для мікроблогінгу, соціальних мереж для спілкування, обміну фотографіями, відеохостингу та коротких відео радикально змінила можливості дипломатичної комунікації, зробивши її прямою, оперативною та безпосередньо орієнтованою на широку аудиторію. Ця еволюція створила якісно нові умови для публічної дипломатії та формування міжнародного іміджу держав, коли дипломатичні послання можуть миттєво досягати мільйонів людей без посередників у вигляді традиційних медіа.

Ключовою характеристикою сучасної цифрової дипломатії є її багатовимірність. Дослідники виділяють три основні виміри цифрової трансформації дипломатії [56]: зміна геополітичного середовища, в якому діють дипломати; поява нових тем на дипломатичному порядку денному, пов'язаних із цифровими технологіями; та використання нових цифрових інструментів у дипломатичній практиці. Ці три виміри перебувають у постійній взаємодії, формуючи складну екосистему сучасної дипломатії, де технологічні зміни впливають одночасно на контекст, зміст і форми дипломатичної діяльності.

Перший вимір – цифрова геополітика – відображає фундаментальні зміни в архітектурі міжнародних відносин, спричинені цифровими технологіями. Сучасний світ характеризується трансформацією традиційних уявлень про простір та час у дипломатії. Інтернет створив новий вимір міжнародної взаємодії, де географічні відстані втрачають колишнє значення, а швидкість комунікації наближається до миттєвої. Водночас цей віртуальний простір залишається фізично прив'язаним до реальної інфраструктури: близько дев'яноста відсотків глобального інтернет-трафіку передається через підводні кабелі, багато з яких

проходять давніми телеграфними маршрутами. Це створює нові виклики для дипломатії, адже контроль над цифровою інфраструктурою стає елементом геополітичного суперництва, а питання цифрового суверенітету набуває критичної важливості для національної безпеки.

Другий вимір – цифрова зовнішня політика – охоплює новий порядок денний дипломатичних переговорів та міжнародної співпраці. Дипломати сьогодні стикаються з понад п'ятдесятьма питаннями цифрової політики, організованими у сім категорій: технології, безпека, права людини, економіка, розвиток, правові аспекти та соціокультурні питання. Європейський Союз активно просуває людиноцентричний підхід до цифрових питань, приділяючи особливу увагу захисту прав людини в цифровому просторі, включаючи приватність, свободу вираження поглядів та захист від онлайн-дискримінації. Ці нові теми дипломатичного порядку денного вимагають не лише технічної експертизи, але й переосмислення традиційних підходів до міжнародного співробітництва та регулювання.

Третій вимір – цифрові інструменти дипломатії – стосується безпосередньо технологічних засобів, що використовуються в дипломатичній практиці. Це включає соціальні медіа для публічної дипломатії, платформи для віртуальних зустрічей та переговорів, системи штучного інтелекту для аналізу даних та прогнозування, а також спеціалізовані платформи для моніторингу інформаційного простору. Станом на дві тисячі двадцять четвертий рік дев'яносто вісім відсотків держав-членів Організації Об'єднаних Націй використовують платформи соціальних медіа для дипломатичної діяльності та досягнення зовнішньополітичних цілей. Ця масштабна цифровізація дипломатичної практики свідчить про незворотність трансформації та необхідність адаптації до нових реалій міжнародної комунікації.

Важливим аспектом розуміння цифрової дипломатії є її місце в системі теоретичних підходів до вивчення міжнародних відносин. Дослідження цифрової дипломатії характеризуються методологічним плюралізмом: науковці використовують реалістичні, конструктивістські, практично-теоретичні підходи, перспективи політичної комунікації та аналізу великих даних. Кожен із цих

підходів висвітлює певні аспекти феномену, створюючи багатогранну картину цифрової трансформації дипломатії. Реалістична перспектива розглядає цифрову дипломатію переважно через призму національної могутності та конкуренції за вплив у міжнародній системі, тоді як конструктивістський підхід зосереджується на ролі ідей, норм та ідентичностей у формуванні міжнародної реальності.

Конструктивістський підхід пропонує особливу оптику для аналізу цифрової дипломатії, зосереджуючись на ролі ідей, норм та ідентичностей у формуванні міжнародної реальності [3]. Згідно з конструктивістською теорією, значні аспекти міжнародних відносин формуються ідейними чинниками – тобто процесами формування ідей та уявлень. Найважливішими є ті ідейні фактори, що є колективно розділеними: саме ці спільні переконання конструюють інтереси та ідентичності акторів. У контексті цифрової дипломатії конструктивістський підхід дозволяє зрозуміти, як соціальні медіа та цифрові платформи стають простором для конструювання національних ідентичностей, формування спільних норм дипломатичної поведінки та визначення того, що вважається прийнятним у міжнародній комунікації.

Конструктивісти розглядають дипломатію як форму соціальної взаємодії між акторами на міжнародному рівні, що включає не лише держави, а й міжнародні організації, громадянське суспільство та окремих індивідів. Дипломатія передбачає комунікацію, переговори та обмін інформацією між різними сторонами, і ці взаємодії формують спільні норми, ідентичності та сприйняття. У цифровому середовищі ці процеси набувають нових характеристик: комунікація стає швидшою та доступнішою для ширшої аудиторії, але водночас виникають нові виклики, пов'язані з автентичністю інформації, поляризацією дискусій та маніпуляціями. Розуміння цих динамік є критично важливим для ефективного використання цифрових інструментів у дипломатичній практиці.

Практично-теоретичний підхід пропонує ще один продуктивний ракурс для дослідження цифрової дипломатії, зосереджуючись на повсякденних практиках дипломатів та рутинних діях, що формують дипломатичну реальність. Цифровізація дипломатії характеризується переплетенням та оспорюванням

цифрових технологій у повсякденній дипломатичній практиці. Практичні підходи дозволяють досліджувати, як платформи для мікроблогінгу сприяють щоденній взаємодії та створюють рутини, спеціалізовану мову та церемоніальне використання соціальних медіа – наприклад, створюючи очікування, за яких навантажена мовчанка або відсутність очікуваних повідомлень стають не менш важливими за саме їх наявність. Це дозволяє побачити, як технології не просто використовуються дипломатами, а формують нові дипломатичні практики та норми.

Ключова мета практичної теорії в міжнародних відносинах полягає в подоланні дуалістичних позицій між ідейним та матеріальним, структурою та діяльністю акторів, неперервністю та змінами. У контексті цифрової дипломатії це означає увагу до того, як цифрові технології одночасно обмежують та розширюють можливості дипломатів, як вони змінюють традиційні дипломатичні протоколи та церемоніали, та як дипломати адаптують свої практики до нових технологічних умов, навчаючись оперувати в режимі реального часу та управляти потоками інформації. Розуміння цих практик допомагає пояснити, чому деякі країни успішніше використовують цифрові інструменти для досягнення своїх зовнішньополітичних цілей.

Мережевий підхід надає ще одну важливу перспективу для розуміння цифрової дипломатії. Мережеве суспільство визначається як суспільство, соціальна структура якого складається з мереж, що живляться інформаційними та комунікаційними технологіями. У мережевому суспільстві влада здійснюється через мережі, і виділяються чотири форми влади в цих умовах: мережева влада, влада в мережі, мережотворча влада та влада програмування мереж. Застосування мережевої теорії до аналізу цифрової дипломатії дозволяє зрозуміти, як дипломатичні актори позиціонуються в глобальних комунікаційних мережах, як вони використовують мережеві зв'язки для досягнення своїх цілей, та як здатність програмувати мережі стає джерелом влади в сучасних міжнародних відносинах.

У мережевому суспільстві простір та час стають менш релевантними, що характеризується як вічний час та простір потоків. Соціальні мережеві

платформи є яскравими прикладами мережевого суспільства в дії. Ці вебсервіси дозволяють людям у всьому світі спілкуватися цифровими засобами без особистого контакту, що демонструє, як трансформується соціальний порядок та як це впливає на людей, з якими ми взаємодіємо. Для дипломатії це означає радикальну зміну традиційних моделей комунікації: від вертикальної, ієрархічної структури до горизонтальних, мережевих форм взаємодії, що створює нові можливості для менших держав впливати на міжнародний порядок денний.

Важливо відзначити, що цифрова дипломатія не замінює традиційну дипломатію, а радше доповнює та розширює її можливості. Цифровізація дипломатії є одночасно процесом і результатом, що ставить ключові питання щодо неперервності, змін, діяльності акторів, простору та матеріальності в дипломатії. Особисті зустрічі, конфіденційні переговори та традиційні дипломатичні канали залишаються важливими, але вони тепер функціонують у новому контексті, де цифрові комунікації створюють паралельний та часто публічний вимір дипломатичної взаємодії. Успішна сучасна дипломатія вимагає вміння балансувати між цими двома вимірами, використовуючи переваги кожного з них відповідно до конкретних цілей та контексту.

Цифрова дипломатія також суттєво розширює коло акторів, залучених до дипломатичного процесу. Якщо традиційна дипломатія була справою переважно державних інституцій та професійних дипломатів, то цифрові технології відкривають можливості для участі недержавних акторів: міжнародних організацій, неурядових організацій, активістів, журналістів та навіть окремих громадян. Громадянське суспільство впливає на дипломатію, формуючи громадську думку, мобілізуючи підтримку та відстоюючи глобальні питання. Активісти, журналісти та правозахисні групи відіграють роль у викритті порушень прав людини та боротьбі за зміни. Ця демократизація дипломатичної сфери створює як нові можливості для інклюзивності міжнародного діалогу, так і виклики для традиційних дипломатичних інституцій.

Водночас цифровізація дипломатії створює нові виклики та ризики, які потребують серйозного осмислення. Одним із найбільших викликів є поширення

дезінформації та маніпулятивних нарративів у цифровому просторі, що може підірвати дипломатичні зусилля та завдати шкоди довірі [4]. Досвід пандемії коронавірусної хвороби показав, як помилкові нарративи про безпеку вакцин та походження вірусу, що поширювалися в соціальних мережах, ускладнили міжнародну співпрацю в галузі охорони здоров'я. Інший виклик стосується обміну гострими заявами між державами в соціальних мережах, що може призвести до ескалації напруженості та непорозумінь у міжнародних відносинах.

Цифрові платформи також вразливі до зламів, підробок та маніпуляцій з боку ворожих акторів. Випадки злomu верифікованих акаунтів політиків та дипломатів викликають занепокоєння щодо безпеки офіційних комунікацій та можливості маніпулювання міжнародною комунікацією. Це підкреслює необхідність розвитку цифрової грамотності серед дипломатів, включаючи обізнаність із кібербезпекою та вміння користуватися захищеними комунікаційними системами. Дипломати сьогодні потребують не лише традиційних навичок переговорів та аналізу, але й технічної компетентності для безпечного та ефективного використання цифрових інструментів.

Важливим викликом є також цифровий розрив та нерівний доступ до технологій, що створює нові форми нерівності в міжнародній системі. Держави з розвиненою цифровою інфраструктурою та високим рівнем цифрової грамотності населення мають значні переваги в реалізації цифрової дипломатії порівняно з країнами, що розвиваються. Це ставить питання про інклюзивність цифрової трансформації дипломатії та необхідність міжнародної співпраці для подолання цифрового розриву. Без такої співпраці існує ризик поглиблення розколу між цифрово розвиненими та цифрово відсталими державами, що може підірвати легітимність та ефективність глобального дипломатичного порядку.

Ще одним викликом є питання цифрового суверенітету – здатності держав захищати свої національні дані та керувати власними цифровими екосистемами. У контексті зростаючої ролі технологій у сучасній дипломатії, питання цифрового суверенітету набуває особливої ваги. Держави все більше усвідомлюють важливість контролю над власною цифровою інфраструктурою, даними та комунікаційними платформами як елемент національної безпеки та

дипломатичної автономії. Дебати про цифровий суверенітет відображають більш широку напругу між глобальною природою інтернету та національними інтересами держав у контролі над інформаційними потоками.

Розвиток штучного інтелекту створює нові можливості та виклики для цифрової дипломатії. Штучний інтелект може застосовуватися для автоматичного перекладу, що долає мовні бар'єри в міжнародній комунікації, для аналізу великих обсягів даних та прогнозування розвитку ситуацій, для моделювання сценаріїв переговорів. Однак використання штучного інтелекту також піднімає етичні питання та проблеми прозорості, підзвітності та можливої упередженості алгоритмів. Дипломатичні інституції мають розробляти політики та керівні принципи для відповідального використання штучного інтелекту, що забезпечують баланс між інноваціями та захистом фундаментальних цінностей.

Отже, цифрова дипломатія постає як складний багатовимірний феномен, що трансформує всі аспекти дипломатичної діяльності – від геополітичного середовища, в якому діють дипломати, до тем міжнародного порядку денного та інструментів дипломатичної роботи. Це не просто технічна модернізація традиційних практик, а глибока структурна трансформація, що змінює саму природу дипломатії, розширює коло її учасників та створює нові можливості й виклики для реалізації зовнішньої політики. Розуміння цифрової дипломатії вимагає інтеграції різних теоретичних перспектив – від реалізму до конструктивізму, від практичної теорії до мережевих підходів, – що дозволяє охопити всю повноту та складність цього феномену в сучасних міжнародних відносинах. Успішна адаптація до цифрової епохи стає критичним фактором дипломатичної ефективності держав у двадцять першому столітті.

1.2. Дезінформація як інструмент гібридного впливу: теоретичний контекст

Сучасні міжнародні відносини характеризуються зростаючою роллю інформації як стратегічного ресурсу та зброї у геополітичному протистоянні. Дезінформація, що колись розглядалася як допоміжний інструмент у арсеналі

держав, сьогодні перетворилася на центральний елемент того, що дослідники називають гібридною війною – форми конфлікту, яка розмиває традиційні межі між війною та миром, між військовими та невійськовими засобами впливу. Ця трансформація відображає фундаментальні зміни в характері сучасних конфліктів, де перемога досягається не лише на полі бою, але й у свідомості цільових аудиторій.

Концептуалізація гібридної війни включає не лише конвенційні військові операції, а й нерегулярну тактику, тероризм, кримінальну діяльність, політичні, економічні, інформаційні та соціальні засоби [63]. У цій багатовимірній моделі конфлікту дезінформація відіграє особливу роль, забезпечуючи можливість впливу на супротивника без прямого застосування військової сили. Гібридна війна функціонує в так званій сірій зоні – просторі між миром та війною, де діяльність залишається нижче порогу, що викликав би традиційну військову відповідь. Ця амбівалентність дозволяє агресору досягати стратегічних цілей, зберігаючи правдоподібне заперечення своєї причетності до дестабілізації.

Теоретичне осмислення дезінформації вимагає чіткого розмежування кількох суміжних понять, що часто використовуються як синоніми, але мають важливі концептуальні відмінності. Дезінформація визначається як інформація, створена навмісно для нанесення шкоди або маніпулювання цільовою аудиторією. Ця навмісність є ключовою характеристикою, що відрізняє дезінформацію від помилкової інформації – неправдивої інформації, яка може поширюватися ненавмісно. Третім важливим поняттям є зловмисне використання інформації – використання правдивої інформації поза контекстом з метою введення в оману. Усі три категорії складають те, що в науковій літературі називають інформаційним безладдям, що домінує у сфері інформаційної війни та є ключовим елементом операцій у сірій зоні.

Концепція гібридної війни, в рамках якої дезінформація набуває стратегічного значення, не є новою для теорії міжнародних відносин, але її сучасне розуміння суттєво еволюціонувало. Класичне визначення характеризує гібридну війну як феномен, що розмиває лінію між війною та мирним часом, збільшуючи невизначеність щодо походження атак та поєднуючи неконвенційні

й конвенційні інструменти влади. Образне порівняння представляє гібридну війну як восьминога, кожне щупальце якого символізує різну неконвенційну тактику, при цьому найсильнішим щупальцем є використання інформації як зброї. Це метафоричне осмислення підкреслює центральну роль інформаційного компонента в сучасних гібридних конфліктах та його здатність координувати й посилювати інші форми впливу.

У дві тисячі двадцять п'ятому році гібридна війна досягла нового рівня витонченості, координації та заперечуваності. Мета полягає в тому, щоб поступово підірвати волю та спроможності опонента без перетину червоної лінії, що виправдала б конвенційну війну. Розвиток штучного інтелекту значно посилює ефективність гібридних операцій, дозволяючи створювати синтетичні медіа в масштабі, керувати автоматизованими мережами впливу та проводити психологічні операції, адаптовані до індивідуальних когнітивних профілів. Ця технологічна еволюція створює якісно нові виклики для виявлення та протидії дезінформаційним кампаніям, оскільки традиційні методи верифікації інформації стають менш ефективними.

Дезінформація у контексті гібридних загроз виконує кілька взаємопов'язаних функцій. По-перше, вона має на меті підірвати довіру до демократичних інститутів, що є фундаментом стабільності відкритих суспільств. По-друге, дезінформація спрямована на руйнування соціальної згуртованості, експлуатуючи існуючі соціальні, політичні та економічні розломи та створюючи нові лінії поділу. По-третє, вона створює відчуття хаосу та невизначеності, ускладнюючи процеси прийняття рішень як для політичних лідерів, так і для громадян. Цільові аудиторії часто не усвідомлюють незаконного використання цифрових медіа іноземними акторами та їхніми проксі, що полегшує досягнення цілей агресора без викликання відкритого спротиву або мобілізації ресурсів для протидії.

Дезінформація також може використовуватися для відволікання уваги від інших активностей, таких як військові операції або кібератаки. Це створює ефект інформаційного шуму, в якому важливі події маскуються потоком суперечливих та емоційно насичених повідомлень. Форми дезінформації в рамках гібридних

загроз є надзвичайно різноманітними – від фейкових новин та пропаганди до конспірологічних теорій, кожна з яких розроблена для експлуатації конкретних вразливостей цільової аудиторії. Розуміння цих механізмів є критично важливим для розробки ефективних стратегій протидії, що враховують психологічні, соціальні та технологічні аспекти поширення дезінформації.

Особливо важливим для розуміння сучасної дезінформації є концепт когнітивної війни – відносно нового терміну, що швидко набув широкого визнання в науковому та політичному дискурсі [42]. Когнітивна війна звужує виконання воєнних дій до когнітивного виміру. Хоча концепт представляється як новий, він артикулює сутність війни, а саме – зміну ставлення та волі опонента, а отже, їхнього когнітивного стану. Китайська концепція трьох воєн, що використовує засоби громадської думки, психологічного та правового впливу для досягнення перемоги, є сучасним прикладом когнітивної війни. Мета полягає в безпосередньому впливі на свідомість опонента та зламанні його опору без бою, що відповідає давнім стратегічним принципам досягнення перемоги найменшою ціною.

Когнітивні загрози впливають на людську свідомість, використовуючи інформаційні засоби, такі як слова, наративи та зображення. Важливо розуміти, що когнітивна війна може бути концептуалізована як частина гібридної війни. Гібридна війна передбачає використання всіх інструментів у всіх доменах для впливу на всі виміри: фізичний, віртуальний та когнітивний. Ключовий виклик у застосуванні гібридної війни полягає в синхронізації цих можливостей та операцій, включаючи когнітивну війну. Успішна інтеграція різних форм впливу створює синергетичний ефект, коли кожен елемент посилює дію інших, ускладнюючи для цілі можливість ефективної протидії.

Відродження уваги до когнітивного виміру воєнних дій пов'язане з появою кіберпростору та соціальних медіа, а також із накопиченням знань у галузі когнітивної психології. Це оновлене зосередження особливо очевидне у використанні дезінформації в операціях впливу. Когнітивна війна має на меті захистити когнітивну стійкість шляхом визначення потенційних впливів та створити цілісну стратегію для пом'якшення наслідків ворожої когнітивної

війни через такі тактики, як освіта, співпраця, захист та вплив у когнітивному домені. Розуміння механізмів когнітивного впливу дозволяє розробляти більш ефективні контрзаходи, що зміцнюють критичне мислення та медіаграмотність населення.

Теоретична рамка когнітивної війни дозволяє зрозуміти, як дезінформація функціонує на найглибшому рівні – впливаючи не лише на те, що люди знають, але й на те, як вони думають, що вони відчують і як вони приймають рішення. Це виходить за межі традиційного поняття пропаганди, оскільки використовує досягнення нейронауки, поведінкової психології та цифрових технологій для маніпулювання людським когнітивним процесом. Водночас важливо зазначити обмеження когнітивної війни у забезпеченні самостійної стратегічної переваги. Досвід російсько-українського конфлікту демонструє, що Україна не може повернути втрачені території виключно через когнітивну війну – боротьба у фізичному домені визначатиме результат війни, а когнітивна війна сама по собі не може виграти війни.

Особливе місце в теоретичному осмисленні дезінформації як інструменту гібридного впливу займає російська концепція рефлексивного контролю – теорія, що має глибоке коріння в радянській військовій думці та продовжує відігравати центральну роль у сучасній російській стратегії [66]. Концепт рефлексивного контролю було визначено в радянській військовій літературі як процес передачі інформації, що спонукає ворога добровільно прийняти бажане рішення. Російські погано обґрунтовані дипломатичні переговори перед вторгненням у дві тисячі двадцять другому році в Україну надають приклад цієї тактики: Кремль, ймовірно, мав намір відволікти Захід від агресивного озброєння України та створити привід для російського вторгнення після відхилення максималістських вимог Москви.

Секретною інформаційною зброєю, яку всі повинні навчитися розпізнавати та свідомо протидіяти, є саме рефлексивний контроль. У російській стратегічній культурі воєнні дії розуміються як охоплення дуже широкого спектру – від малопомітних прихованих операцій до масштабних високоінтенсивних бойових дій. Це робить складним оцінювання відносної

ефективності інформаційних операцій порівняно з конвенційними воєнними діями в Україні або прихованими діями в кібернетичному та підводних доменах. Рефлексивний контроль передбачає глибоке моделювання системи прийняття рішень цілі та забезпечення того, щоб власні операції відображали цю систему, змушуючи противника діяти передбачуваним чином.

Сучасне російське застосування рефлексивного контролю набуло нових форм у цифрову епоху. Стратегія чотирьох кроків – відхилити, спотворити, відволікти та збентежити – ефективно використовує можливості соціальних медіа для швидкого поширення множинних суперечливих наративів. Важливо розуміти, що мета цієї нової пропаганди полягає не в тому, щоб когось переконати, а в тому, щоб тримати глядача залученим та відволіченим – підривати західні наративи, а не надавати контр-наратив. Російські інформаційні операції часто характеризуються як вогняний шланг брехні через велику кількість каналів та готовність поширювати відверту неправду до точки непослідовності. У багатьох випадках множинні суперечливі помилкові наративи навіть не призначені для віри – натомість представлення множинних суперечливих наративів саме по собі стає технікою, призначеною для генерування плутанини та відмови від реагування.

Приклад застосування рефлексивного контролю можна побачити у російських діях під час підготовки до вторгнення в Україну. Париж та Берлін, імовірно, залишалися переконаними, що Росія концентрує сили на кордонах України лише для отримання дипломатичного важеля. Використовуючи рефлексивний контроль, Росія прагне не стільки використовувати свою дезінформацію для переконання, скільки використовувати її для забруднення інформаційного середовища та створення достатнього сумніву для тимчасового паралізування опонента. Ця тактика дозволяє агресору виграти критичний час для підготовки та проведення операцій, коли противник все ще вагається щодо відповідних дій через невизначеність намірів.

Ефективність російської дезінформації також пов'язана з концепцією інформаційної безпеки, яку Москва визначає широко, включаючи інформаційно-технічні компоненти (кібервійна та електронна війна) та інформаційно-

психологічні компоненти. Хоча останній найбільш нагадує західні концепції інформаційної війни, ці компоненти взаємопов'язані. Росія часто використовує технічні засоби, включаючи свої потужні кібернетичні можливості, для полегшення інформаційно-психологічних операцій. Цілі Москви в інформаційно-психологічному домені є подвійними: забезпечити безпеку режиму, контролюючи внутрішній інформаційний простір Росії та захищаючи його від західної підривної діяльності, та впливати на осіб, що приймають рішення, і громадську думку за кордоном.

Пандемія коронавірусної хвороби надала яскравий приклад того, як дезінформація функціонує як інструмент гібридної війни в сучасних умовах [61]. Досвід України, країни, що вже перебувала в стані гібридного конфлікту з Росією, є особливо показовим. Дезінформаційні кампанії, що цільово націлювали на комунікацію під час кризи здоров'я, прагнули підірвати медичну відповідь на новий коронавірус. Хоча всі країни були вразливими до дезінформації під час пандемії, досвід України заслуговує на особливу увагу через триваючий конфлікт та анексію Криму Росією. Дослідження показують, як дезінформація призвела до фізичного переривання доступу до охорони здоров'я: інцидент із фальшивим витоком електронного листа, нібито від Міністерства охорони здоров'я, демонструє пряму шкоду від дезінформаційних кампаній у контексті кризи здоров'я.

Важливим теоретичним внеском у розуміння дезінформації як інструменту гібридного впливу є диференціація між трьома концептуальними рамками, в яких функціонує дезінформація: когнітивна війна, іноземне маніпулювання інформацією та втручання, та гібридні загрози. Ці концепти не є конкурентними, а радше комплементарними та стосуються різних суспільних доменів. Нюансоване розуміння дезінформації в різних концептуальних, соціальних та стратегічних контекстах дозволяє політикам та оборонним агенціям розробляти цілісні, контекстно-специфічні відповіді. Функціональні відмінності дезінформації в когнітивній війні, іноземному маніпулюванні інформацією та гібридних загрозах експлуатують різні вразливі точки в демократичних системах та інституціях, що вимагає диференційованих стратегій протидії.

Дезінформація знаходить родючий ґрунт у ліберальних демократичних суспільствах, що характеризуються просунутою цифровізацією. Це значною мірою пояснюється злиттям штучного інтелекту, який може легко генерувати текст, зображення, звук та відео, всюдисущого використання соціальних медіа та невинного двадцятичотиригодинного новинного циклу. У таких середовищах дезінформація може швидко поширюватися, навмисно чи ненавмисно. Ці технологічні можливості створюють асиметричну перевагу для тих, хто бажає підірвати демократичні процеси та інституції. Аналіз еволюції російських інформаційних операцій демонструє зростаючу роль генеративного штучного інтелекту в дезінформації та кіберпливі, включаючи конкретні застосування, такі як глибокі підробки, автоматизована генерація тексту та алгоритмічне розповсюдження.

Досвід російсько-українського конфлікту також виявив якісні зміни у використанні розвідки з відкритих джерел, рефлексивного контролю та дезінформації. Систематизація даних про попередні спроби рефлексивного контролю може підвищити точність оцінювання глибини рефлексії ворога, що допомагає виявляти їхні оперативні плани та прогнозувати подальші дії, оскільки дезінформація часто передує іншим формам агресії. Онлайн-карти, довідники телефонних номерів та інші ресурси, що включають функціональність оновлення звичайними користувачами, мають величезний потенціал для розвідки з відкритих джерел та значний ризик використання в цілях дезінформації. Це створює дилему для платформ, що надають такі сервіси: обмеження доступу до даних може зашкодити легітимним користувачам, тоді як відсутність обмежень створює вразливості для зловмисного використання.

Важливим аспектом теоретичного осмислення дезінформації є розуміння її ролі в ширшому контексті інформаційної війни. Інформаційна епоха трансформувала суспільство, дозволяючи людям взаємодіяти цифрово, але водночас дає мотивованим акторам можливість використовувати масовий вплив для просування своїх політичних цілей. Боротьба проти дезінформації вимагає розуміння того, як може бути досягнутий ефект дезінформації, щоб протидіяти йому. Дослідники розглядають природу дезінформації та її використання в

домені гібридної війни через рамки підходу до планування, теорії істини, системного мислення та військової стратегії. Концепт ланцюгів вбивства є корисною рамкою для допомоги у виклику дезінформації: подібно до того, як військові операції можуть бути дезагредовані на ланцюг послідовних дій, так само й дезінформаційні кампанії можуть бути розкладені на етапи від створення контенту до його поширення та впливу.

Європейський Союз розробив власну концептуальну рамку для протидії дезінформації та гібридним загрозам. Ревізіоністські сили поєднують інструменти та тактики, такі як маніпулювання інформацією, кібервійна, зловмисне фінансування, економічний примус та суспільна підривна діяльність, у тривалі кампанії, спрямовані на дестабілізацію демократичних систем. Гібридна війна посилює ці загрози – від оркестрованих прикордонних криз та порушення ланцюгів постачання до інфільтрації мереж організованої злочинності та кінетичних операцій. Існуючі політики та регуляторні рамки важко встигають за складністю цього всеохоплюючого наступу на демократичну інфраструктуру, залишаючи демократичні суспільства вразливими як до іноземного втручання, так і до внутрішньої демократичної ерозії.

Особливу увагу в контексті протидії дезінформації заслуговує румунський досвід президентських виборів у дві тисячі двадцять четвертому році, де платформа для коротких відео стала платформою для безпрецедентного інформаційного впливу. Хоча пряму роль ворожих акторів важко охарактеризувати, очевидно, що непрозорий, орієнтований на залучення алгоритм швидко поширив дезінформацію та наративи, що посилили антинатовські та проросійські настрої, експлуатуючи економічні претензії та страхи щодо безпеки. Це відображає ширші стратегії щодо сприяння поляризації та ослабленню європейських демократій через платформи соціальних медіа. З мільйонами людей, що покладаються на такі платформи для новин, необхідно запитати, що саме вони бачать і як це стимулює політичний нігілізм, поляризацію, радикалізацію чи апатію.

Аналіз німецького досвіду протидії російським гібридним операціям також надає важливі теоретичні висновки. Російська гібридна діяльність в Європі

досягла безпрецедентного масштабу, а операції в інформаційному просторі формують центральний елемент так званої війни нового покоління. Мета цих операцій – ослабити супротивника зсередини, використовуючи напруженість та конфлікти в суспільстві як ідеальну браму для проникнення. Щодо Німеччини можна спостерігати тривожну розбіжність: з одного боку, країна є центральною мішенню для російських спроб впливу, але з іншого боку, ступінь стійкості на різних рівнях німецького суспільства є напрочуд низьким. Готовність частин політичної публіки приймати російські наративи повинна турбувати кожного, хто дбає про стабільність ліберальної демократії.

Інформаційні операції є значною зброєю в арсеналі проти Європи, яка ефективно використовує існуючі суспільні розколи. Але їхня потужність залежить від стійкості та відповідей Європи на гібридну війну. На відміну від кінетичних атак на критичну інфраструктуру, дезінформація та зловмисний інформаційний вплив становлять більш тонку, але тривалішу гібридну загрозу: вони підривають довіру до інституцій, поглиблюють суспільні тріщини та підривають демократичну згуртованість. У деяких країнах, особливо в Центральній та Східній Європі, страх ескалації та агресії служить ключовим інструментом для сприяння громадському незгоді. На відміну від цього, в західних країнах підривна діяльність має тенденцію діяти більш опосередковано, прагнучи розпалити існуючу напруженість, чи то вкорінену в соціально-економічних претензіях, чи в політиці ідентичності.

Теоретичне осмислення ефективності контрзаходів проти дезінформації також є важливим аспектом. Існує дилема: з одного боку, є бажання зупинити або протидіяти дезінформаційним кампаніям ворожих акторів, тоді як з іншого боку, підтримання цінностей, на яких побудована західна демократія – свободи інформації та вираження – має першорядне значення для збереження легітимності демократичних інституцій. Порушення цих цінностей буде зображене як акт лицемірства та може бути далі експлуатоване ворожими акторами. Приклад заборони російських державних медіа Європейським Союзом викликав протести передусім з боку агенцій журналістів, оскільки це порушило фундаментальні принципи та свободи. Це підкреслює складність розробки

ефективних контрстратегій, які б не підривали самі цінності, які демократії прагнуть захищати.

Отже, дезінформація як інструмент гібридного впливу являє собою складний, багатовимірний феномен, що вимагає міждисциплінарного теоретичного осмислення. Концептуальні рамки гібридної війни, когнітивної війни, рефлексивного контролю та інформаційного маніпулювання надають різні, але комплементарні перспективи для розуміння того, як дезінформація функціонує в сучасному геополітичному протистоянні. Ключовою характеристикою сучасної дезінформації є її здатність функціонувати в сірій зоні між миром та війною, експлуатуючи технологічні можливості цифрової епохи та психологічні вразливості людської когніції. Водночас досвід реальних конфліктів демонструє як потенціал, так і обмеження дезінформації як стратегічного інструменту, підкреслюючи, що когнітивна війна сама по собі не може забезпечити перемогу без підтримки іншими формами впливу. Розуміння цих теоретичних засад є критично важливим для розробки ефективних стратегій протидії дезінформації, що захищають демократичні цінності, не підриваючи їх у процесі.

1.3. Європейський підхід до протидії дезінформації

Європейський Союз виробив один із найбільш комплексних та інституціоналізованих підходів до протидії дезінформації серед демократичних об'єднань у світі. Цей підхід формувався поступово, відповідаючи на зростаючі виклики інформаційної безпеки та гібридних загроз, особливо з боку Росії. Боротьба проти дезінформації є довгостроковим викликом для європейських демократій та суспільств, оскільки дезінформація підриває довіру громадян до демократії та демократичних інститутів, сприяє поляризації суспільних поглядів та втручається в демократичні процеси прийняття рішень. Протидія дезінформації набула особливої актуальності в контексті російської війни проти України, коли дезінформаційна кампанія безпрецедентного масштабу супроводжувала військову агресію, що розпочалася двадцять четвертого лютого

дві тисячі двадцять другого року.

Витоки сучасної європейської політики протидії дезінформації сягають березня дві тисячі п'ятнадцятого року, коли Європейська Рада закликала до дій для протидії триваючим російським дезінформаційним кампаніям [70]. У відповідь на цей заклик Європейський Союз посилив свої спроможності для виявлення та протидії дезінформації та боротьби з гібридними загрозами. Серед цих ініціатив Європейська служба зовнішніх дій створила Оперативну групу зі стратегічних комунікацій для Східного сусідства, яка заснувала платформу для боротьби з дезінформацією. Мандат цієї платформи полягає у прогнозуванні, реагуванні та відповіді на російські дезінформаційні кампанії, що впливають на Європейський Союз, його держави-члени та країни регіону, створюючи систематичний підхід до моніторингу та аналізу інформаційних загроз.

Платформа для боротьби з дезінформацією, запущена у дві тисячі п'ятнадцятому році, стала флагманським проектом Європейського Союзу з виявлення, аналізу та підвищення обізнаності щодо дезінформації у різних формах. З лютого дві тисячі двадцять другого року платформа відстежила понад двісті тридцять сім випадків дезінформації, пов'язаних безпосередньо з Україною, та понад п'ять тисяч п'ятсот загальних випадків дезінформації про Україну з моменту свого заснування. База даних зосереджується на повідомленнях у міжнародному інформаційному просторі, що ідентифікуються як такі, що надають часткове, спотворене або хибне зображення реальності та поширюють ключові проросійські повідомлення. Онлайндова пошукова система із кейсами дезінформації залишається єдиним таким публічно доступним інструментом у світі, що дозволяє здійснювати пошук за мовою, країною, датою або ключовим словом.

Підхід платформи базується на чотирьох основних принципах: моніторинг, ідентифікація, документування та реагування. Вебсайт також включає онлайндову бібліотеку з найбільшою колекцією публічно доступних досліджень, присвячених проросійській дезінформації, від академічних публікацій до газетних статей та країнових кейс-студій, інформації про інтернет-тролів та ботів та викриття проросійських тактик. Ця комплексна база даних служить не лише

інструментом для професіоналів у галузі безпеки та комунікацій, але й освітнім ресурсом для підвищення медіаграмотності громадян та дослідників, що вивчають феномен дезінформації у глобальному контексті.

Теоретичне осмислення європейського підходу до дезінформації виявляє важливу напругу між двома логіками – геополітичною та регуляторною [69]. Геополітична логіка концептуалізує дезінформацію як зброю, що використовується іноземними супротивниками або ворогами для експлуатації вразливості демократичних публік до маніпуляцій та втручання. Цей підхід розглядає плюралізм та відкритість як потенційну вразливість і як результат вважає прийнятним засвідчувати сильнішу публічну інтервенцію у публічну сферу, від активного моніторингу та викриття іноземних кампаній до більш регулярного інформаційного контролю службами безпеки. Регуляторна логіка, з іншого боку, концептуалізує дезінформацію як небажаний результат в іншому позитивної тенденції до цифровізації публічних сфер, де головна причина походження дезінформації полягає в конкуренції за увагу публік у спотвореному цифровому ринку уваги.

Європейська політика протидії дезінформації характеризується напругою між цими двома логіками, що відображається в різноманітних інструментах та механізмах, які Європейський Союз розробив. Ця напруга не є слабкістю підходу, а радше відображає складність виклику, що вимагає балансування між безпековими потребами та захистом фундаментальних прав. Геополітична логіка домінує у відповіді на прямі загрози від ворожих держав, тоді як регуляторна логіка застосовується до системних проблем, пов'язаних з функціонуванням цифрових платформ. Інтеграція цих двох підходів створює комплексну стратегію, що адресує як зовнішні загрози, так і внутрішні вразливості демократичних суспільств.

Ключовим елементом європейського регуляторного підходу став Кодекс практики щодо дезінформації, вперше запроваджений у дві тисячі вісімнадцятому році і посилений у дві тисячі двадцять другому році [3]. Кодекс є першим у світі інструментом такого роду, через який відповідні актори в індустрії погодилися на добровільній основі на саморегуляторні стандарти для

боротьби з дезінформацією. У центрі стратегії Європейського Союзу проти дезінформації, Кодекс довів себе як ефективний інструмент для обмеження поширення онлайн-дезінформації, зокрема під час виборчих періодів та для швидкої відповіді на кризи, такі як пандемія коронавірусу та війна в Україні, демонструючи гнучкість та адаптивність у відповідь на різні типи інформаційних загроз.

Після оцінювання Комісією першого періоду імплементації Кодексу, Комісія опублікувала в травні дві тисячі двадцять першого року детальні настанови для усунення недоліків Кодексу дві тисячі вісімнадцятого року, пропонуючи рішення для підвищення його ефективності. Підписанти Кодексу разом із широким колом потенційних підписантів залучилися до процесу ревізії, що призвело до Посиленого Кодексу, представленого Комісії шістнадцятого червня дві тисячі двадцять другого року. Кодекс дві тисячі двадцять другого року був розроблений з метою стати Кодексом поведінки в рамках Акту про цифрові послуги. У січні дві тисячі двадцять п'ятого року підписанти Кодексу подали всі необхідні документи на підтримку їхнього запиту на конверсію в Кодекс поведінки в рамках законодавства про цифрові послуги.

Посилений Кодекс дві тисячі двадцять другого року приніс кілька важливих змін та вдосконалень. По-перше, він розширив та посилив інструменти, що надають користувачам можливість виявляти та позначати хибний або оманливий контент. По-друге, збільшив охоплення фактчекінгу в усіх країнах та мовах Європейського Союзу. По-третє, надав дослідникам збільшений доступ до даних. По-четверте, встановив надійну рамку моніторингу та звітування з якісною та кількісною інформацією на рівні Європейського Союзу та держав-членів. Кодекс приходить із сильною моніторинговою рамкою, включаючи індикатори рівня сервісу для вимірювання імплементації Кодексу в усьому Європейському Союзі та на рівні держави-члена, що забезпечує прозорість та підзвітність у боротьбі з дезінформацією.

Тринадцятого лютого дві тисячі двадцять п'ятого року Комісія та Європейська Рада з цифрових послуг схвалили інтеграцію Кодексу практики щодо дезінформації дві тисячі двадцять другого року як Кодексу поведінки щодо

дезінформації в рамки Акту про цифрові послуги [4]. Ця інтеграція робить Кодекс орієнтиром для визначення відповідності платформ вимогам законодавства про цифрові послуги. Хоча Кодекс є добровільним, компанії можуть очікувати правових наслідків, якщо не буде видно, що вони роблять достатньо для протидії дезінформації, що, ймовірно, буде визначатися на основі ступеня, в якому вони досягли показників ефективності, пов'язаних із зобов'язаннями та заходами. Це створює систему м'якого регулювання, що поєднує добровільність із можливістю юридичних наслідків за недостатню відповідальність.

Проте інтеграція Кодексу до законодавства про цифрові послуги не позбавлена викликів та критики. Між дві тисячі двадцять другим та дві тисячі двадцять п'ятим роками платформи скоротили кількість заходів, до яких вони зобов'язалися в Кодексі, на тридцять один відсоток. Ці відмови піднімають критичні питання щодо довгострокової життєздатності Кодексу та здатності досягати своїх цілей. Деякі великі технологічні компанії повністю відмовилися від заходів фактчекінгу та всіх заходів щодо політичної реклами, посилаючись на свої заборони на таку рекламу, хоча були задокументовані випадки, коли користувачі обходили ці заборони. Ця тенденція до відкату від зобов'язань викликає занепокоєння щодо ефективності добровільного підходу та може вимагати посилення регуляторного тиску.

Акт про цифрові послуги, що набув юридичної чинності в серпні дві тисячі двадцять третього року, регулює онлайн-посередників та платформи. Його головна мета полягає в запобіганні незаконним та шкідливим діям онлайн та поширенню дезінформації, забезпеченні безпеки користувачів, захисті фундаментальних прав та створенні справедливого та відкритого середовища онлайн-платформ. Законодавство встановлює чіткі та пропорційні правила для захисту споживачів та їхніх фундаментальних прав онлайн, сприяє інноваціям, зростанню та конкурентоспроможності та полегшує масштабування менших платформ, малого та середнього бізнесу та стартапів. У світлі регуляцій дезінформація може потенційно становити насамперед два системні ризики: ризик, пов'язаний з негативним впливом на демократичні процеси,

громадянський дискурс та виборчі процеси, а також на публічну безпеку; та ризик, пов'язаний з негативним ефектом на захист громадського здоров'я, неповнолітніх та серйозними негативними наслідками для фізичного та психічного благополуччя особи.

Дуже великі онлайнові платформи та дуже великі онлайнові пошукові системи мають розділяти свої річні оцінки ризиків щодо незаконного контенту, що поширюється через їхній сервіс, і також коригувати заходи пом'якшення. З сімнадцятого лютого дві тисячі двадцять четвертого року правила застосовуються до всіх платформ, тоді як з кінця серпня дві тисячі двадцять третього року ці правила вже застосовувалися до визначених платформ із понад сорока п'ятьма мільйонами користувачів в Європейському Союзі. Комісія забезпечуватиме виконання разом із національними органами, які наглядатимуть за відповідністю платформ, заснованих на їхній території. Це створює багаторівневу систему нагляду, що поєднує централізований контроль на рівні Європейського Союзу з локальним контролем на національному рівні.

Законодавство про цифрові послуги включає правила для онлайн-посередницьких сервісів, якими користуються мільйони європейців щодня. Зобов'язання різних онлайн-гравців відповідають їхній ролі, розміру та впливу в онлайн-екосистемі. Проте законодавство є дещо розпливчастим щодо того, як платформи повинні протидіяти дезінформації. Щоб продемонструвати, що вони пом'якшують ризики, відповідна стаття рекомендує найбільшим сайтам підписатися на добровільні кодекси поведінки блоку, які детально описують, як різні типи незаконного контенту та системні ризики можуть бути обмежені. Платформи є вільні вибирати, як вони повинні обробляти дезінформацію – вони можуть вирішувати видаляти її, позначати попередженнями, надавати перевірені факти, зменшувати її посилення або припиняти рекомендувати її, надаючи гнучкість у виборі методів протидії.

Важливим елементом європейського підходу є також Комунікація щодо протидії онлайн-дезінформації, яка є колекцією інструментів для протидії поширенню дезінформації та забезпечення захисту європейських цінностей. План дій проти дезінформації має на меті посилити спроможності

Європейського Союзу та співпрацю в боротьбі проти дезінформації. Європейський план дій за демократію розробляє настанови щодо зобов'язань та підзвітності онлайн-платформ у боротьбі з дезінформацією. Європейська обсерваторія цифрових медіа є незалежною обсерваторією, що об'єднує фактчекерів, дослідників та інші зацікавлені сторони. У липні дві тисячі двадцять п'ятого року було анонсовано, що новий регіональний хаб підтримуватиме Україну та Молдову, серед інших, у боротьбі з дезінформацією, розширюючи географічний охоплення європейських ініціатив.

Європейський Парламент послідовно наполягав на спільній європейській відповіді на дезінформацію та закликав до більше ресурсів для боротьби з дезінформацією в країнах Європейського Союзу та його сусідстві. Він робив це через свої бюджетні повноваження, а також через слухання та резолюції. У резолюції березня дві тисячі двадцять другого року, базованій на роботі Спеціального комітету з іноземного втручання в усі демократичні процеси в Європейському Союзі, включаючи дезінформацію, Парламент визнає, що відсутність обізнаності та контрзаходів робить Європейський Союз привабливим для втручання зловмисних іноземних акторів, загрожуючи демократії. У березні дві тисячі двадцять другого року Парламент створив новий спеціальний комітет з іноземного втручання для ідентифікації прогалін у законодавстві, які можуть бути експлуатовані для зловмисних цілей.

Проте європейський підхід не позбавлений критики та викликів. Деякі критики стверджують, що законодавство про цифрові послуги створює ризик широкомасштабної цензури, обмежуючи законну та правдиву мову під виглядом дотримання та безпеки. Терміни, такі як помилкова інформація, дезінформація та мова ненависті, є занадто широкими та розпливчастими, щоб слугувати належною основою для придушення мови, і можуть легко використовуватися як зброя, дозволяючи тим, хто при владі, контролювати діалог та придушувати незгоду в ім'я безпеки. Надаючи надмірний тиск на платформи для модерації контенту, законодавство ризикує створити інтернет, керований страхом – страхом штрафів, заборон та висловлювання своїх поглядів, що може мати охолоджуючий ефект на свободу вираження.

Дослідження про видалені коментарі на великих платформах припускає, що платформи, сторінки або канали можуть надмірно видаляти контент, щоб уникнути регуляторних штрафів згідно із законодавством про цифрові послуги. Існує також занепокоєння, що законодавство може застосовуватися платформами глобально через Брюссельський ефект, хоча деякі дослідники аргументують, що цей ефект не гарантований через небажання технологічних компаній втрачати суверенітет над своїми цифровими територіями скрізь. Важливим аспектом є також питання балансу між протидією дезінформації та захистом свободи вираження. Європейські законотворці домовилися про більш помірний та збалансований підхід до дезінформації, який уникнув значної частини критики та контрверсій, надаючи платформам свободу вибору методів боротьби з дезінформацією.

Дослідження інформаційної стійкості демонструє, що інформаційна стійкість є багатовимірним концептом і в емпіричних аналізах потребує відповідного вивчення. Стійкість суспільства може розглядатися як комбінація структурних характеристик, особливостей його інституцій розповсюдження знань, включаючи медіасистему, та діяльності й спроможностей його громадян. Коли дезінформація підриває довіру до суспільних систем, таких як протоколи та практики публічного сервісу, а також медіавиходи, і довіра до співгромадян ставиться під виклик, наслідки для суспільства є руйнівними. Тому побудова інформаційної стійкості вимагає комплексного підходу, що включає освіту, розвиток критичного мислення, зміцнення незалежних медіа та створення соціального капіталу через довіру між членами суспільства.

Європейський підхід також включає міжнародний вимір, визнаючи, що дезінформація не обмежується кордонами Європейського Союзу. Співпраця з партнерами, включаючи країни-кандидати на вступ, країни Східного партнерства та інші демократичні держави, є критично важливою для ефективної протидії транснаціональним дезінформаційним кампаніям. Платформа для боротьби з дезінформацією активно працює з партнерами поза межами Європейського Союзу, надаючи технічну допомогу та обмінюючись найкращими практиками. Створення регіональних хабів Європейської

обсерваторії цифрових медіа є прикладом цього міжнародного виміру, що розширює можливості фактчекінгу та аналізу дезінформації на сусідні регіони.

Виклики імплементації європейського підходу включають не лише технічні та правові аспекти, але й культурні та політичні відмінності між державами-членами. Різні країни мають різні традиції регулювання медіа, різні рівні довіри до інституцій та різне розуміння балансу між свободою вираження та захистом від шкідливого контенту. Ці відмінності можуть ускладнювати досягнення консенсусу щодо конкретних заходів та їх імплементації на національному рівні. Успішне впровадження європейського підходу вимагає не лише технічних рішень, але й постійного діалогу між різними зацікавленими сторонами для побудови спільного розуміння загроз та відповідних відповідей.

Фінансування ініціатив з протидії дезінформації також залишається викликом. Хоча Європейський Союз виділив значні ресурси на боротьбу з дезінформацією, потреби продовжують зростати у відповідь на еволюцію загроз та розширення цифрового ландшафту. Платформи фактчекінгу, дослідницькі центри, освітні програми та технологічні рішення для виявлення дезінформації потребують сталого фінансування для ефективної роботи. Питання розподілу ресурсів між різними ініціативами та забезпечення їх координації залишається актуальним для максимізації ефекту від інвестицій у протидію дезінформації.

Отже, європейський підхід до протидії дезінформації представляє собою комплексну, багаторівневу систему інструментів та механізмів, що поєднує геополітичну та регуляторну логіку. Від створення спеціалізованих інституцій, таких як платформа для боротьби з дезінформацією, до розробки інноваційних регуляторних інструментів, таких як Кодекс практики та законодавство про цифрові послуги, Європейський Союз демонструє прагнення захистити свої демократичні цінності та інституції від маніпулятивних інформаційних кампаній. Водночас цей підхід продовжує еволюціонувати, відповідаючи на нові виклики, включаючи використання штучного інтелекту в дезінформаційних кампаніях, та намагаючись знайти баланс між ефективним захистом від дезінформації та збереженням фундаментальних прав, таких як свобода вираження. Досвід Європейського Союзу у протидії дезінформації надає цінні

уроки для інших демократій, що стикаються з подібними викликами в цифрову епоху, демонструючи можливості систематичної, інституціоналізованої відповіді на інформаційні загрози при збереженні демократичних принципів та цінностей.

Висновки до розділу 1

Теоретичний аналіз цифрової дипломатії в контексті інформаційних війн дозволяє зробити кілька принципових висновків, що визначають концептуальні рамки подальшого дослідження французького досвіду протидії російській дезінформації.

По-перше, цифрова дипломатія постає як багатовимірний феномен сучасних міжнародних відносин, що виходить далеко за межі простої технічної модернізації традиційних дипломатичних практик. Трансформація дипломатії під впливом цифрових технологій є глибокою структурною зміною, що впливає одночасно на геополітичне середовище діяльності дипломатів, тематичний порядок денний міжнародної співпраці та інструментальний арсенал зовнішньої політики. Концептуальна рамка, що виділяє три основні виміри цифрової трансформації – цифрову геополітику, цифрову зовнішню політику та цифрові інструменти дипломатії – надає комплексне розуміння того, як технології змінюють не лише засоби, але й саму природу дипломатичної діяльності. Методологічний плюралізм у дослідженні цифрової дипломатії відображає складність феномену та необхідність інтеграції різних аналітичних перспектив: реалізм акцентує увагу на конкуренції за вплив, конструктивізм зосереджується на формуванні спільних норм та ідентичностей, практична теорія досліджує повсякденні дипломатичні рутини, а мережевий підхід аналізує нові форми влади в мережевому суспільстві.

По-друге, дезінформація як інструмент гібридного впливу набула стратегічного значення в сучасному геополітичному протистоянні, функціонуючи в так званій сірій зоні між миром та війною. Теоретичне розмежування між дезінформацією, помилковою інформацією та зловмисним

використанням інформації є критично важливим для розуміння різних форм інформаційного маніпулювання. Концепт когнітивної війни розширює традиційне розуміння інформаційного протиборства, зосереджуючи увагу на впливі безпосередньо на когнітивні процеси цільової аудиторії. Російська доктрина рефлексивного контролю демонструє, як традиційні концепти інформаційної війни адаптуються до цифрової епохи, використовуючи можливості соціальних медіа для створення множинних суперечливих наративів, що генерують плутанину та паралізують здатність противника до ефективного реагування. Водночас досвід російсько-українського конфлікту підтверджує важливе обмеження: когнітивна війна сама по собі не може забезпечити стратегічну перемогу без підтримки іншими формами впливу.

По-третє, європейський підхід до протидії дезінформації являє собою найбільш комплексну та інституціоналізовану систему серед демократичних об'єднань, що поєднує інструменти раннього виявлення, систематичного аналізу та публічного викриття дезінформації з регуляторними механізмами, спрямованими на підвищення відповідальності цифрових платформ. Еволюція від створення платформи для боротьби з дезінформацією у дві тисячі п'ятнадцятому році до інтеграції Кодексу практики в рамки Акту про цифрові послуги у дві тисячі двадцять п'ятому році відображає поступове посилення європейської відповіді на гібридні загрози. Проте цей підхід характеризується напругою між геополітичною логікою, що розглядає дезінформацію як зброю іноземних супротивників, та регуляторною логікою, що концептуалізує її як небажаний побічний ефект цифровізації публічної сфери. Ця напруга породжує постійний пошук балансу між ефективним захистом демократичних інституцій від маніпулятивних інформаційних кампаній та збереженням фундаментальних прав, насамперед свободи вираження.

Проведений теоретико-методологічний аналіз створює необхідне концептуальне підґрунтя для дослідження конкретних практик цифрової дипломатії Франції. Розуміння цифрової дипломатії як комплексного феномену дозволяє структурувати аналіз французького досвіду за трьома вимірами. Теоретичне осмислення дезінформації як інструменту гібридного впливу надає

аналітичну рамку для оцінювання конкретних механізмів протидії, які Франція розробила у відповідь на російські інформаційні операції. Вивчення європейського контексту є критично важливим, оскільки французький підхід формується не ізольовано, а в тісній взаємодії з інституціями та політиками Європейського Союзу, водночас зберігаючи національну специфіку, зумовлену особливостями французької дипломатичної традиції, республіканських цінностей та стратегічної культури.

РОЗДІЛ 2. ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ЦИФРОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ ФРАНЦІЇ

2.1. Інституційна структура цифрової дипломатії Франції

Французька цифрова дипломатія сформувалася як результат поступової еволюції дипломатичної практики під впливом технологічних змін та стратегічного усвідомлення важливості цифрового простору для реалізації зовнішньополітичних цілей. Процес її становлення розпочався ще в середині 1990-х років, коли французькі державні інституції почали освоювати інтернет-простір, і продовжується досі, адаптуючись до нових технологічних викликів та можливостей.

Інституційна архітектура французької цифрової дипломатії вибудовувалася протягом останніх двох десятиліть, відображаючи прагнення Франції утвердити свою роль як провідної цифрової держави. Міністерство Європи та закордонних справ було одним із перших французьких державних інституцій, що створили власний вебсайт ще у 1995 році, задовго до того, як цифрова присутність стала нормою для урядових структур. Цей ранній крок у цифровий простір заклав основи для подальшого розвитку комплексної системи цифрової дипломатії, що сьогодні охоплює широкий спектр платформ, інструментів та стратегій.

Центральна роль у координації цифрової дипломатії належить Міністерству Європи та закордонних справ (Ministère de l'Europe et des Affaires étrangères, MEAE), яке визначає та впроваджує зовнішню політику Франції, представляє, захищає та просуває інтереси Франції та французьких громадян по всьому світу. Міністерство спирається на розгалужену міжнародну мережу посольств та консульств, що працюють у постійній співпраці з центральною адміністрацією в Парижі та Нанті. Франція посідає третє місце у світі за рівнем свого представництва та діяльності за кордоном, що створює унікальні можливості для проєкції цифрового впливу. Ця широка дипломатична мережа стала основою для розгортання цифрових ініціатив, дозволяючи Франції ефективно комунікувати свої позиції та цінності в глобальному інформаційному просторі.

Ключовим етапом у формуванні інституційної структури стала розробка Міжнародної цифрової стратегії Франції, представленої міністром Європи та закордонних справ 15 грудня 2017 року [51, с. 2]. Стратегія слугує як рамковим документом, так і дорожньою картою, центруючись навколо трьох ключових напрямків: управління, економіка та безпека. Ця модель протистоїть тенденціям компартименталізації, контролю мереж та дестабілізації, які спостерігаються у сучасному цифровому просторі. Французька модель прагне забезпечити більший захист через дотримання фундаментальних прав, підтримку принципу лояльності та захист справедливої конкуренції й оподаткування.

Важливо зазначити, що французька модель цифрової дипломатії відрізняється від моделей, які підтримуються великими американськими та китайськими технологічними компаніями. Вона спрямована на створення більш збалансованого та регульованого цифрового простору, де поважаються права користувачів та забезпечується цифровий суверенітет держав. Ця відмінність є принциповою для розуміння особливостей французького підходу до цифрової дипломатії, який поєднує технологічні інновації з традиційними європейськими цінностями захисту приватності та прав людини.

У структурі MEAE було створено спеціалізовані підрозділи, відповідальні за різні аспекти цифрової дипломатії. План цифрової трансформації міністерства, оновлений у 2021 році, посилює та прискорює підхід, уже розгорнутий для модернізації послуг [60, с. 7]. Міністерство вже розпочало цифровізацію деяких своїх послуг для реалізації гнучкого дипломатичного підходу, враховуючи специфічні особливості дипломатичної роботи: мобільний додаток з порадами для мандрівників, запущений у 2009 році; цифрові витяги та копії документів цивільного стану, доступні з березня 2021 року; онлайн-запити на візи для міжнародних студентів, що приїжджають до Франції, можливі з квітня 2021 року; онлайн-голосування для французьких громадян за кордоном з 2012 року.

План трансформації виконує кілька завдань, включаючи розгортання цифрових технологій для підтримки суверенних місій міністерства та користувачів його послуг. У час, коли ми спостерігаємо значні зміни в

технологіях та їх використанні, а також у способах взаємодії з інформацією, цей план цифрової трансформації спрямований на підтримку фундаментальних місій міністерства: збереження дипломатичного суверенітету, покращення якості послуг для громадян, адаптація до нових форм комунікації та забезпечення кібербезпеки дипломатичних комунікацій.

Платформа France Diplomatie стала центральним елементом цифрової присутності французької дипломатії. У 2021 році вебсайт France Diplomacy відвідало близько 9 мільйонів відвідувачів на місяць та 100 мільйонів протягом року [46, с. 14]. Багато з них консультуються з флагманським сервісом – порадами для мандрівників, який також доступний через мобільний додаток. Сайт доступний шістьма мовами – французькою, англійською, арабською, іспанською, німецькою та російською – що робить його максимально доступним для глобальної аудиторії.

Особливе місце в інституційній структурі французької цифрової дипломатії займає Агентство французького розвитку (Agence Française de Développement, AFD), яке відіграє ключову роль у просуванні цифрових ініціатив у країнах, що розвиваються. AFD реалізує політику, визначену французьким урядом, працюючи над боротьбою з бідністю та сприянням сталому розвитку. Агентство фінансує та підтримує проекти, що покращують умови життя населення, сприяють економічному зростанню та захищають планету.

Цифрова стратегія AFD на 2021-2025 роки орієнтована на створення вільнішого, доступнішого та відповідальнішого цифрового світу. Стратегія несе специфічно французький та європейський підпис – цифрові спільні блага на службі громадян та природи. Її мета – спрямувати перехід до цифрового світу, який є вільнішим для суверенних держав-партнерів і, перш за все, вільнішим для громадян, що керують своїми інноваціями у формі спільних благ; більш доступним для всіх, у свідомо інклюзивній манері, особливо для найбільш вразливих громадян; і більш відповідальним через використання та технології, що поважають довкілля.

AFD зосереджує свої цифрові дії на доступі до інтернету та цифрових

послуг, інноваціях, підприємстві та розвитку цифрових навичок, а також на висвітленні цифрових рішень для досягнення Цілей сталого розвитку. У 2024 році AFD виділило додаткові 3 мільйони євро для Африканського фонду цифрової фінансової інклюзії, що збільшило загальне фінансування агентства до понад 5 мільйонів євро. Ці ресурси підтримують партнерство у каталізації цифрових фінансових рішень по всій Африці через розширення інвестицій у масштабовані та відтворювані ініціативи.

Важливим компонентом інституційної структури є також екосистема French Tech – державна ініціатива, започаткована у 2013 році для підтримки французьких стартапів та інноваційних компаній. Місія French Tech, яка залежить від Міністерства економіки, відповідає за підтримку структурування та зростання французької екосистеми стартапів у Франції та на міжнародному рівні [53, с. 2]. З понад 25 000 стартапів French Tech формує динамічну екосистему, підтримувану широкою мережею гравців: інвесторів, структур підтримки, інкубаторів, акселераторів, асоціацій, великих груп та державних інституцій.

Міністерство Європи та закордонних справ є одним із засновників French Tech і особливо зобов'язане щодо міжнародного виміру цієї ініціативи. Після послідовних конкурсів заявок у 2018 та 2019 роках було визнано 69 спільнот French Tech за кордоном у 52 країнах на період трьох років. Ці спільноти становлять екосистеми французьких або франкофільських стартапів, розташованих у іноземних містах, які мають на меті побудувати мости між французькими та іноземними екосистемами, полегшуючи доступ на ринок для інноваційних компаній та просуваючи привабливість Франції.

Міжнародна мережа French Tech розгорнута в Європі, Північній та Південній Америці, Азії, Африці, на Близькому Сході та в Тихоокеанському регіоні. Спільноти впроваджені приблизно в сотні міст по всьому світу. Вони активізують свою локальну екосистему, зобов'язуються та збільшують мобільність французьких стартапів, включаючи їх у своє місто або країну. Мережа спільнот French Tech за кордоном була посилена у 2024 році з новими маркованими структурами в Німеччині, США, Іспанії, Греції, Індонезії, Новій Зеландії, Польщі та інших країнах.

Програма French Tech Next40/120, запущена у 2019 році, підтримує зростання 120 найбільш просунутих французьких стартапів. З такими компаніями, як Mirakl (технології маркетплейсів), Voodoo (відеоігри) та Qonto (фінансові послуги), когорта 2024 року програми French Tech Next40/120 об'єднує 120 найуспішніших стартапів Франції, включаючи 28 французьких єдинорогів – стартапів з оцінкою понад 1 мільярд доларів. Майже 90% цих 120 стартапів вже мають міжнародну бізнес-присутність, зокрема в США, Німеччині, Іспанії, Італії та Великобританії.

Координація між різними інституціями забезпечується через міжвідомчі механізми та регулярні консультації. Міністерство Європи та закордонних справ діє як інтерфейс з іноземними урядами та вносить свій внесок у французьку економічну дипломатію. Воно проводить свою діяльність, базовану на цифрових технологіях, щоденно беручи участь у діалозі на європейському та міжнародному рівнях для просування безпечного цифрового простору, який поважає фундаментальні права та слугує розвитку, керованому всіма зацікавленими сторонами інтернету на основі демократичних та прозорих принципів.

Інституційна структура також включає спеціалізовані навчальні програми для дипломатів. З 2011 року Міністерство Європи та закордонних справ надає курс навчання соціальним мережам для всіх дипломатів, які щойно призначені за кордон [36, с. 22]. Це навчання охоплює як комунікацію на інституційних вебсайтах, так і в соціальних мережах, забезпечуючи, щоб французькі дипломати були добре підготовлені для роботи в цифровому середовищі.

Франція також приділяє особливу увагу питанням суверенітету, що виникають через цифрові технології, таким як управління інтернетом, захист фундаментальних свобод, здатність нормативного впливу, промислова політика та технології, оподаткування, освоєння інфраструктур та кібербезпека. З приблизно десятьма французькими компаніями глобального розміру в секторі телекомунікацій та програмного забезпечення, тоді як нові цифрові ніші (стійке місто, розумне житло та транспорт, пов'язані об'єкти, електронне здоров'я) забезпечують драйвери зростання для сотень інноваційних МСП у Франції.

З п'ятьма центрами цифрових інновацій, що полегшують локальні синергії між дослідницькими та приватними секторами, та мережею телекомунікаційних інфраструктур, які є одними з найкращих у світі з точки зору якості, доступності, ефективності та конкурентоспроможності, Франція є дуже привабливим місцем розташування та вже приваблює цифрових гігантів з-за кордону. Ця інфраструктура забезпечує міцну основу для розвитку цифрової дипломатії та дозволяє Франції ефективно конкурувати в глобальному цифровому просторі.

Отже, інституційна структура французької цифрової дипломатії являє собою складну багаторівневу систему, що поєднує традиційні дипломатичні інституції з новими структурами, створеними спеціально для роботи в цифровому середовищі. Центральна координуюча роль MEAE, підтримка AFD у сфері цифрового розвитку, динамічна екосистема French Tech та широка мережа дипломатичних представництв створюють синергію, що дозволяє Франції ефективно просувати свої інтереси та цінності в глобальному цифровому просторі. Ця структура продовжує еволюціонувати, адаптуючись до нових технологічних викликів та геополітичних реалій, зберігаючи при цьому прихильність до європейських цінностей та принципів цифрового суверенітету.

2.2. Механізми реалізації цифрової дипломатії Франції у боротьбі з дезінформацією

Франція розробила комплексну систему механізмів протидії дезінформації, що поєднує державні інституції, технологічні рішення та міжнародну співпрацю. Центральним елементом цієї системи стала служба Viginum (Service de vigilance et de protection contre les ingérences numériques étrangères), створена у 2021 році для виявлення та протидії іноземному цифровому втручанню. Ця інституція відіграє ключову роль у захисті французького інформаційного простору від маніпулятивних кампаній та дезінформації.

Viginum функціонує під егідою Генерального секретаріату з питань оборони та національної безпеки (SGDSN) і має мандат на виявлення та

характеристику операцій іноземного цифрового втручання через аналіз контенту, публічно доступного на онлайн-платформах [72, с. 3]. Служба уповноважена проводити автоматизований моніторинг цифрового простору для ідентифікації координованих кампаній дезінформації, особливо тих, що походять від іноземних державних та недержавних акторів.

Методологія роботи Viginum базується на комплексному аналізі цифрових слідів та патернів поведінки в соціальних мережах. Служба використовує передові технології, включаючи штучний інтелект та машинне навчання, для виявлення неавтентичної скоординованої поведінки, масового поширення маніпулятивного контенту та інших ознак інформаційних операцій. Команда з 50 військових фахівців з кібербезпеки працює над відстеженням та викриттям іноземного втручання, яке намагається дестабілізувати функціонування французького суспільства та республіки.

Одним із найбільш резонансних розслідувань Viginum стало викриття мережі російської пропаганди «Portal Komбат» у лютому 2024 року. Міністр Європи та закордонних справ Стефан Сежурне оголосив про виявлення цієї пропагандистської мережі, що складалася з щонайменше 193 сайтів [62, с. 1]. Спочатку охоплюючи новини з російських та українських населених пунктів, мережа розвинулася після початку повномасштабної агресії Росії в лютому 2022 року та згодом зосередилася на окупованих українських територіях та прихильниках України, включаючи Францію, Німеччину та Польщу.

Для посилення маніпуляцій та охоплення ширшої аудиторії мережа використовувала низку технік, таких як відбір проросійських пропагандистських джерел на основі цільової місцевості, масова автоматизація для поширення контенту та оптимізація пошукових систем. Продовжуючи розслідування цієї схеми, Viginum виявила ключову роль російської компанії TigerWeb, базованої в Криму, у створенні та адмініструванні сайтів мережі «Portal Komбат». Заснована у 2015 році, TigerWeb є компанією з веб-розробки, засновник якої Євген Шевченко розробляє та підтримує вебсайти з принаймні 2013 року.

У травні 2025 року французькі органи влади ідентифікували майже 80 російських дезінформаційних кампаній з серпня 2023 по березень 2025 року,

спрямованих переважно проти України та її союзників, включаючи Францію. Кампанія «Storm-1516» використовує штучний інтелект для створення реалістичних профілів, платить операторам-аматорам та становить значну загрозу цифровим громадським дебатам як у Франції, так і в усіх європейських країнах [65, с. 2]. Ця кампанія була особливо ефективною в поширенні антиукраїнських та антизахідних наративів серед західної аудиторії.

Важливим аспектом роботи Viginum є публічне викриття дезінформаційних кампаній. Як пояснює керівник служби Марк-Антуан Бріан, публічне розкриття кампанії з маніпулювання інформацією має свої переваги: воно перешкоджає противнику та накладає на нього витрати. «Ми надсилаємо чітке повідомлення операторам противника: ми знаємо, що ви робите», – підкреслює Бріан [9, с. 4]. Викриття також попереджають широку громадськість, підвищуючи обізнаність про існування кампаній маніпулювання інформацією та про те, що будь-хто може стати їх жертвою.

У червні 2024 року Viginum публічно ідентифікувала ще одну російську онлайн-операцію впливу під назвою «Матрьошка», яка була активна з вересня 2023 року. Вона включала скоординоване поширення фальшивих звітів та мемів на платформі соціальних мереж X (раніше Twitter) з метою впливу на цифрові громадські дебати у Франції. Частими мішенями операції були французька підтримка України, французькі політичні діячі та Олімпійські ігри 2024 року в Парижі. Після обміну фальшивим контентом з російськомовних каналів у месенджері Telegram фальшиві акаунти на X кидали виклик медіа перевірити фальшиву інформацію.

Франція також активно співпрацює з європейськими партнерами через механізми ЄС. Країна є активним учасником East StratCom Task Force Європейської служби зовнішніх дій, створеної для протидії російським дезінформаційним кампаніям. Ця співпраця дозволяє обмінюватися інформацією про загрози, координувати відповіді та розробляти спільні стратегії протидії дезінформації на європейському рівні.

Участь Франції в G7 Rapid Response Mechanism (RRM) забезпечує додатковий рівень міжнародної координації. Механізм швидкого реагування G7

був створений для захисту демократій від іноземного втручання, включаючи дезінформацію. Франція активно ділиться розвідувальними даними та аналізом з партнерами по G7, що дозволяє швидко ідентифікувати та реагувати на транснаціональні дезінформаційні кампанії.

Французькі органи влади також розробили низку державних комунікаційних кампаній для протидії дезінформації та підвищення медіаграмотності населення. У період з 2020 по 2024 рік було запущено кілька ініціатив, спрямованих на інформування громадян про ризики дезінформації та методи її розпізнавання. Особлива увага приділялася захисту виборчих процесів від маніпулятивного впливу.

Під час європейських виборів 2024 року Viginum провела зустріч з французькими політичними партіями 29 березня для підвищення обізнаності їхніх команд кампаній про різні види онлайн-загроз, а також для обміну кількома найкращими практиками цифрової гігієни. Служба попередила про підвищену активність іноземних акторів у маніпулюванні інформацією, враховуючи, що 2024 рік був «дуже особливим роком» через конфлікти в Україні та Газі, а також через особливу експозицію Франції влітку з проведенням Олімпійських ігор.

Французький підхід до протидії дезінформації також включає тісну співпрацю з приватним сектором та платформами соціальних медіа. Уряд працює з технологічними компаніями для виявлення та видалення скоординованої неавтентичної поведінки, фейкових акаунтів та маніпулятивного контенту. Водночас Франція дотримується балансу між захистом від дезінформації та збереженням свободи вираження, що є фундаментальною цінністю французької демократії.

Важливим елементом французької стратегії є використання штучного інтелекту для протидії дезінформації. Звіт Viginum про використання ШІ в інформаційних маніпуляціях, опублікований у лютому 2025 року, має три основні цілі: сприяти громадській інформації та обізнаності, підвищуючи рівень знань про випадки зловмисного використання ШІ для цілей маніпулювання інформацією; висвітлити можливості, що надаються ШІ у боротьбі з маніпулюванням інформацією, щоб сприяти міжнародному обміну найкращими

практиками; і заохочувати співпрацю між інституційними гравцями, громадянським суспільством, академічним та науковим світом і приватними акторами [35, с. 5].

Досвід протидії російській дезінформації під час війни в Україні став важливим уроком для французьких інституцій. Росія посилила свої фейкові новини про присутність французьких найманців, які воюють поряд з українцями. У січні 2024 року Міністерство оборони Росії заявило, що завдало удару по будівлі в Харкові, Україна, яка нібито використовувалася як «тимчасова зона розгортання найманців, більшість з яких були громадянами Франції». Кремль таким чином прагне «послабити нашу національну стійкість скрізь, де це можливо. Він сіє сумніви щодо наших інституцій і в довгостроковій перспективі намагається вселити тривогу в населення», – підсумовує експерт з геополітики Кевін Лімоньє.

Французькі органи також стикнулися з новими формами дезінформації, що використовують дипфейки та інші форми синтетичних медіа. Відео-дипфейк, створений за допомогою ШІ, в якому ведучий новин France 24 повідомляв, що президент Еммануель Макрон мав скасувати поїздку в Україну після того, як французькі спецслужби розкрили, що він був ціллю плану вбивства з боку Києва, швидко був розвінчаний France 24, пов'язавши його з франкомовним проросійським новинним виданням.

Азербайджан також виявився ворожим до Франції, використовуючи дезінформацію для розпалювання напруженості. У травні 2024 року Viginum звинуватила уряд Азербайджану в поширенні антифранцузької пропаганди шляхом посилення оманливих фотографій на платформах соціальних мереж під час протестів у Новій Каледонії, які призвели до насильницьких громадських заворушень. Країна спеціально націлилася на французькі заморські території, щоб підживлювати та експлуатувати ідеї рухів за незалежність.

Механізми фінансування протидії дезінформації включають як державний бюджет, так і європейські фонди. Незважаючи на бюджетні обмеження, Франція продовжує інвестувати в розвиток технологічних можливостей та людських ресурсів для боротьби з дезінформацією. Керівники Viginum та ANSSI

(Національне агентство безпеки інформаційних систем) під час слухань у Сенаті в листопаді 2024 року окреслили виклики, що очікуються у 2025 році з бюджетним конвертом у зниженні, але підкреслили важливість підтримки цих критичних структур.

Координація з міжнародними партнерами відбувається через різні канали та механізми. Франція активно використовує двосторонні консультації з ключовими союзниками, регулярні зустрічі в рамках ЄС та НАТО, а також неформальні мережі обміну інформацією між спецслужбами та аналітичними центрами. Ця багаторівнева система координації дозволяє Франції ефективно реагувати на транснаціональні дезінформаційні кампанії.

Особливу увагу французькі органи приділяють захисту критичної інфраструктури від гібридних загроз, що поєднують дезінформацію з кібератаками. Національне агентство безпеки інформаційних систем (ANSSI) працює в тісній координації з Viginum для виявлення та нейтралізації комплексних операцій, що використовують дезінформацію для підготовки або маскування кібератак на державні та приватні системи.

Французький досвід показує, що ефективна протидія дезінформації вимагає не лише технічних засобів, але й стратегічної комунікації. Уряд розробив принципи кризової комунікації, що включають швидке реагування на фальшиві наративи, прозоре інформування громадськості та активну присутність офіційних представників у соціальних мережах для спростування дезінформації.

Механізми оцінювання ефективності протидії дезінформації включають регулярний моніторинг інформаційного простору, аналіз громадської думки та вивчення впливу дезінформаційних кампаній на політичні процеси. Згідно з опитуванням Ipsos, 72% французів були стурбовані дезінформацією в соціальних мережах, що впливає на їхнє голосування на виборах до ЄС 2024 року, а 66% французів повідомили, що вірять принаймні в одну фейкову новину.

Таким чином, механізми реалізації цифрової дипломатії Франції у боротьбі з дезінформацією представляють собою комплексну систему, що поєднує спеціалізовані державні інституції, технологічні рішення, міжнародну співпрацю та громадську освіту. Центральна роль Viginum у виявленні та викритті

дезінформаційних кампаній, тісна координація з європейськими та міжнародними партнерами, а також використання передових технологій створюють ефективний щит проти маніпулятивних інформаційних операцій. Водночас французький підхід демонструє важливість балансу між захистом інформаційного простору та збереженням демократичних свобод, що є ключовим викликом для всіх демократичних країн у цифрову епоху.

2.3. Комунікаційні стратегії французьких дипломатичних представництв

Французькі дипломатичні представництва розробили складні комунікаційні стратегії, що поєднують традиційну дипломатію з інноваційними цифровими підходами. Ці стратегії спрямовані на просування французьких інтересів, протидію дезінформації та побудову позитивного іміджу Франції в глобальному інформаційному просторі.

Міністерство Європи та закордонних справ було піонером серед французьких державних інституцій у використанні соціальних медіа, активно працюючи в соціальних мережах з 2009 року. Ця ініціатива випливає з бажання охопити інтернет-користувачів для кращої популяризації роботи міністерства та питань, якими займається французька дипломатія. Акаунт міністерства @francediplo був першим французьким міністерським акаунтом, створеним навесні 2009 року [54, с. 8].

Платформа Twitter (нині X) стала основним каналом цифрової дипломатії Франції. З 1,2 мільйона підписників у 2021 році, @francediplo є одним із найбільш популярних акаунтів французького уряду. Мікроблогінговий сайт переважно використовується для поширення новин, інформації для широкої громадськості та практичної інформації, включаючи актуальні питання для експатріантів та поради для мандрівників. Twitter також є безцінним комунікаційним інструментом у кризові часи.

Багатомовна стратегія французької цифрової дипломатії відображає глобальні амбіції країни. Акаунт @francediplo доступний англійською

(@francediplo_EN), іспанською (@francediplo_ES), арабською (@francediplo_AR), німецькою (@francediplo_DE) та російською (@francediplo_RU). Ця мовна диверсифікація дозволяє Франції спілкуватися з різними аудиторіями їхніми рідними мовами, значно розширюючи охоплення французьких дипломатичних повідомлень.

Французькі посольства та консульства по всьому світу адаптують свої комунікаційні стратегії до місцевих контекстів. Вони переважно використовують Twitter та Facebook, але здатні адаптуватися до найпоширеніших платформ у кожній країні. Наприклад, французьке посольство в Китаї комунікує через Weibo, враховуючи особливості китайського цифрового простору. Ця гнучкість демонструє розуміння важливості локалізації цифрової дипломатії.

На соціальних мережах дипломатія більше не є лише справою відносин держава-держава, але також відносин держава-громадянське суспільство. Міністерство може спілкуватися безпосередньо з громадянами та всім громадянським суспільством завдяки соціальним медіа. Ця пряма комунікація дозволяє обходити традиційні медіа-посередники та доносити французькі позиції безпосередньо до цільових аудиторій.

Стратегія м'якої цифрової дипломатії міністерства охоплює дипломатичну мережу та її основні напрямки розвитку. Міністерство надає своїй дипломатичній мережі численні інструменти та послуги: редакційну підтримку, стандартні шаблони для вебсайтів посольств та консульств, рішення для хостингу, телефонну та онлайн-допомогу, а також навчальні посібники. Ця підтримка стосується як комунікації на інституційних вебсайтах, так і в соціальних мережах.

Facebook-сторінка міністерства, як форум для обміну з інтернет-користувачами, висвітлює основні міжнародні новини, практичну інформацію для французьких громадян та деякі менш відомі види діяльності міністерства, зокрема у сфері співробітництва. Міністерство також доступне для англійськомовної аудиторії через свою Facebook-сторінку англійською мовою та для арабомовної аудиторії через Facebook-сторінку арабською мовою.

Instagram, платформа для обміну фотографіями та відео з понад 500 мільйонами користувачів по всьому світу, стала важливим каналом візуальної дипломатії. На цьому акаунті міністерство прагне збільшити різноманітність своєї мережі, щотижня демонструючи фотографії, зроблені французькими посольствами та консульствами по всьому світу. Цей акаунт також є ще одним кроком у зусиллях міністерства щодо збільшення своєї присутності в соціальних мережах.

Культурна дипломатія займає центральне місце в цифрових комунікаційних стратегіях Франції. Дослідження показує, що Франція була раннім адептом соціальних медіа для дипломатичних цілей, визнаючи силу соціальних медіа для зміцнення її вже обширної культурної дипломатичної мережі [41, с. 160]. Французьке Міністерство закордонних справ запустило свій спеціальний англомовний акаунт Twitter у 2011 році. У 2015 році Франція опублікувала свою офіційну цифрову стратегію, одна з перших європейських країн, що зробила це.

Мережі Institut Français та Alliance Française відіграють ключову роль у просуванні французької культури через цифрові канали. Ці інституції використовують соціальні медіа для просування французької мови, культурних заходів та освітніх програм. Їхня цифрова присутність доповнює традиційну культурну дипломатію, дозволяючи охопити молодші аудиторії та тих, хто не може фізично відвідувати культурні центри.

Аналіз понад 67 000 твітів від французького Міністерства закордонних справ та державних культурних мереж показує стратегічне використання соціальних медіа для розширення впливу Франції. Використовуючи теоретичну рамку тривимірної влади Стівена Люкса, де культурна авторитетність легітимізує владу над іншими, дослідження демонструє, як Франція використовує цифрову культурну дипломатію для зміцнення свого глобального становища.

Французькі дипломатичні представництва також активно використовують YouTube для поширення відеоконтенту. Канал France Consulaire на YouTube містить відеорепортажі, подкасти та інтерв'ю на консульські теми. Відеоконтент

дозволяє представити більш детальну інформацію та створити емоційний зв'язок з аудиторією, що особливо важливо для протидії дезінформації та побудови довіри.

LinkedIn використовується для професійного нетворкінгу та комунікації з бізнес-спільнотою. Акаунт France consulaire на LinkedIn дозволяє французькій дипломатії взаємодіяти з професіоналами, підприємцями та лідерами думок, просуваючи економічні інтереси Франції та привертаючи інвестиції.

TikTok, незважаючи на суперечливість платформи, також став об'єктом уваги французької дипломатії. Розуміючи популярність платформи серед молоді, деякі французькі дипломатичні представництва експериментують з коротким відеоконтентом для залучення молодших аудиторій. Водночас французькі органи влади усвідомлюють ризики, пов'язані з платформою, особливо в контексті потенційного маніпулювання алгоритмами та поширення дезінформації.

Комунікаційні стратегії включають чотири основні цілі: підтримка діалогу з французьким та іноземним громадянським суспільством; зміцнення виміру «громадської послуги» France Diplomacy та якості обслуговування в цілому; підтримка дипломатичної мережі з точки зору цифрової комунікації; боротьба з дезінформацією та захист французької моделі вільної, надійної та якісної інформації.

Криза COVID-19 та війна в Україні стали важливими випробуваннями для французьких комунікаційних стратегій. Дипломатичні представництва мусили швидко адаптуватися до нових реалій, надаючи актуальну інформацію про обмеження подорожей, евакуації та гуманітарну допомогу. Соціальні мережі стали критично важливими для підтримки зв'язку з французькими громадянами за кордоном та координації допомоги.

Французькі дипломати проходять спеціальну підготовку для роботи в цифровому середовищі. З 2011 року Міністерство Європи та закордонних справ надає навчальний курс з соціальних мереж для всіх дипломатів, які щойно призначені за кордон. Це навчання охоплює не лише технічні аспекти використання платформ, але й стратегічну комунікацію, управління кризами та

протидію дезінформації.

Вимірювання ефективності цифрових комунікацій стало важливою частиною стратегії. Дипломатичні представництва відстежують метрики залучення, охоплення та впливу своїх повідомлень. Ці дані використовуються для коригування стратегій та покращення ефективності комунікації. У 2021 році вебсайт France Diplomacy мав загалом приблизно 9 мільйонів відвідувачів на місяць та 100 мільйонів протягом року, що свідчить про значний вплив французької цифрової дипломатії.

Координація між центральним апаратом міністерства та дипломатичними представництвами забезпечує узгодженість повідомлень та ефективність комунікації. Центральні служби надають загальні напрямки та ключові повідомлення, тоді як місцеві представництва адаптують їх до специфічних контекстів та аудиторій. Ця гнучка структура дозволяє поєднувати глобальну стратегію з локальною релевантністю.

Французька модель цифрової дипломатії також включає активну взаємодію з діаспорою та франкофонними спільнотами по всьому світу. Акаунт @FR_consulaire в Twitter з понад 80 000 підписників дозволяє слідкувати в реальному часі за новинами, пов'язаними з експатріацією, та інформувати про консульську діяльність і послуги, що пропонуються користувачам. Ця цільова комунікація зміцнює зв'язки з французькими громадянами за кордоном та підтримує їхню прив'язаність до Франції.

Отже, комунікаційні стратегії французьких дипломатичних представництв демонструють комплексний підхід до цифрової дипломатії, що поєднує використання різноманітних платформ, адаптацію до локальних контекстів та інтеграцію культурної дипломатії. Багатомовність, мультиплатформність та орієнтація на різні цільові аудиторії дозволяють Франції ефективно просувати свої інтереси та цінності в глобальному інформаційному просторі. Постійне навчання дипломатів, координація між центром та периферією, а також увага до метрик ефективності забезпечують динамічний розвиток французької цифрової дипломатії відповідно до викликів сучасності.

Висновки до розділу 2

Аналіз інституційно-практичних засад цифрової дипломатії Франції дозволяє зробити кілька важливих висновків щодо особливостей французького підходу до використання цифрових технологій у дипломатичній практиці та протидії дезінформації.

По-перше, Франція створила комплексну інституційну структуру цифрової дипломатії, що характеризується високим рівнем координації між різними державними органами та чітким розподілом функцій. Центральна роль Міністерства Європи та закордонних справ у координації цифрової дипломатії доповнюється спеціалізованими функціями Агентства французького розвитку у сфері цифрового розвитку та екосистемою French Tech у підтримці інноваційних компаній. Ця багаторівнева структура забезпечує синергію між традиційною дипломатією, економічною дипломатією та технологічними інноваціями.

По-друге, механізми реалізації цифрової дипломатії Франції у боротьбі з дезінформацією демонструють поєднання проактивного та реактивного підходів. Створення Vigipum як спеціалізованої служби для виявлення та протидії іноземному цифровому втручанню стало важливим кроком у захисті французького інформаційного простору. Публічне викриття дезінформаційних кампаній, таких як «Portal Combat» та «Матрьошка», не лише перешкоджає діяльності противника, але й підвищує обізнаність громадськості про загрози маніпулювання інформацією. Водночас активна участь Франції в європейських та міжнародних механізмах протидії дезінформації забезпечує ефективну координацію зусиль на транснаціональному рівні.

По-третє, комунікаційні стратегії французьких дипломатичних представництв відображають розуміння важливості адаптації до локальних контекстів при збереженні глобальної узгодженості повідомлень. Багатомовність французької цифрової дипломатії, використання різноманітних платформ від Twitter до TikTok, та інтеграція культурної дипломатії в цифрові комунікації створюють потужний інструментарій для просування французьких інтересів та цінностей. Систематична підготовка дипломатів до роботи в цифровому середовищі та постійний моніторинг ефективності комунікацій забезпечують динамічний розвиток французької цифрової дипломатії.

Французький досвід демонструє, що ефективна цифрова дипломатія вимагає не лише технологічних інвестицій, але й інституційних інновацій, стратегічного планування та постійної адаптації до змінного цифрового ландшафту. Поєднання державних ініціатив з підтримкою приватного сектора та громадянського суспільства створює екосистему, здатну відповідати на виклики цифрової епохи. Водночас французький підхід підкреслює важливість збереження балансу між ефективністю протидії загрозам та захистом демократичних цінностей і свобод, що є ключовим викликом для всіх демократичних країн у цифрову епоху. Цей досвід надає цінні уроки для інших країн, що прагнуть розвивати свої спроможності цифрової дипломатії та протидії дезінформації.

РОЗДІЛ 3. ДОСВІД ФРАНЦІЇ У ПРОТИДІ РОСІЙСЬКІЙ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

3.1. Російська дезінформація у французькому інформаційному просторі

Французький інформаційний простір став однією з ключових мішеней російських дезінформаційних кампаній, особливо після початку повномасштабного вторгнення в Україну у лютому 2022 року. Аналіз виявлених французькими службами операцій дозволяє ідентифікувати основні наративи, методи поширення та цільові аудиторії російської пропаганди, а також оцінити її вплив на французьке суспільство та політичні процеси.

Головні пропагандистські наративи, що просуваються російськими акторами у французькому інформаційному просторі, можна згрупувати в кілька тематичних блоків. Перший і найбільш поширений блок стосується безпосередньо війни в Україні. Російська пропаганда намагається представити Україну як невдалу державу, керовану корумпованими елітами та екстремістами. Водночас російська агресія подається як «спеціальна військова операція» з метою «денацифікації» та «демілітаризації», при цьому активно поширюються фальшиві наративи про нібито геноцид російськомовного населення на Донбасі.

Особливо активно російська пропаганда експлуатує тему французької військової присутності в Україні. Фабрикуються історії про французьких найманців, які нібито воюють на боці України та стають мішенями російських ударів. Яскравим прикладом стала дезінформаційна кампанія в січні 2024 року, коли російське Міністерство оборони заявило про удар по будівлі в Харкові, де нібито перебували французькі найманці. Такі наративи спрямовані на підтримку України французьким суспільством та створення ілюзії прямого військового протистояння між Францією та Росією.

Другий тематичний блок російської дезінформації зосереджується на економічних наслідках санкцій та підтримки України. Пропагандистські канали активно поширюють повідомлення про те, що санкції проти Росії завдають більше шкоди європейській, зокрема французькій економіці, ніж самій Росії.

Експлуатуються теми енергетичної кризи, зростання цін на енергоносії та продукти харчування, при цьому вся відповідальність покладається на європейських лідерів, які нібито пожертвували благополуччям своїх громадян заради американських інтересів.

Третій блок наративів спрямований на підрив єдності НАТО та Європейського Союзу. Російська пропаганда намагається представити Францію як країну, що втратила свій суверенітет та діє виключно в інтересах США. Активно просуваються ідеї про необхідність виходу Франції з НАТО, припинення підтримки України та відновлення діалогу з Росією. При цьому експлуатуються історичні голлістські традиції незалежної зовнішньої політики Франції та антиамериканські настрої частини французького суспільства.

Четвертий тематичний блок стосується внутрішньополітичних питань Франції. Російська дезінформація активно втручається у виборчі процеси, намагаючись посилити політичну поляризацію та підтримати радикальні політичні сили як крайньо правого, так і крайньо лівого спектру. Під час президентських виборів 2022 року та парламентських виборів 2024 року спостерігалася активізація проросійських наративів, спрямованих на дискредитацію президента Макрона та його політики підтримки України.

П'ятий блок наративів експлуатує соціальні та культурні розколи французького суспільства. Російська пропаганда активно використовує теми імміграції, ісламського тероризму, занепаду традиційних цінностей для створення атмосфери страху та невпевненості. Особливо цинічним є використання трагічних подій, таких як теракти чи злочини, для розпалювання міжетнічної та міжрелігійної ворожнечі. Прикладом може слугувати фабрикація відео про нібито зґвалтування 12-річної дівчинки мігрантом з Чаду, яке було створено та поширено мережею Storm-1516.

Методи поширення російської дезінформації у французькому інформаційному просторі характеризуються високим рівнем технологічної складності та адаптивності. Створення мереж фейкових новинних порталів, таких як Portal Combat, дозволяє маскувати пропагандистський контент під легітимні новини. Ці портали імітують дизайн та стиль справжніх французьких

медіа, використовують місцеву тематику для встановлення довіри, а потім поступово вводять проросійські наративи.

Використання штучного інтелекту для створення дипфейків та генерації контенту значно підвищило якість та переконливість дезінформації. Відео з фальшивим ведучим France 24, який повідомляв про план вбивства Макрона українськими спецслужбами, демонструє потенціал цих технологій для створення правдоподібних фейків. Автоматизована генерація текстів дозволяє масово продукувати варіації одного наративу, адаптовані під різні цільові аудиторії.

Соціальні мережі залишаються основним каналом поширення дезінформації. Координовані мережі ботів та тролів створюють ілюзію масової підтримки проросійських наративів, штучно підвищують їх видимість через масові репости та коментарі. Платформа X (колишній Twitter) особливо вразлива до таких маніпуляцій через свою відкритість та алгоритми, що сприяють вірусному поширенню емоційно заряджених повідомлень.

Експлуатація алгоритмів соціальних мереж стала окремим напрямком російських інформаційних операцій. Розуміючи, як працюють рекомендаційні системи платформ, пропагандисти створюють контент, оптимізований для максимального охоплення. Використання популярних хештегів, прив'язка до актуальних подій, емоційна забарвленість повідомлень - все це підвищує шанси на потрапляння дезінформації у стрічки великої кількості користувачів.

Таргетування специфічних аудиторій дозволяє російській пропаганді ефективніше досягати своїх цілей. Для правих радикалів акцентується тема ісламської загрози та необхідності захисту традиційних цінностей. Для лівих - критика капіталізму, американського імперіалізму та НАТО. Для бізнес-спільноти - економічні втрати від санкцій. Для французів російського походження - ностальгія за радянським минулим та образ Росії як захисника православ'я.

Вплив російської дезінформації на французьке суспільство є неоднозначним та важко піддається точному вимірюванню. З одного боку, більшість французів продовжують підтримувати Україну та санкції проти Росії.

Згідно з опитуваннями, близько 70% французів вважають Росію агресором та підтримують надання допомоги Україні. З іншого боку, спостерігається певна втома від війни та зростання скептицизму щодо можливості військової перемоги України.

Російська дезінформація вплинула на електоральні процеси у Франції, хоча й не визначила їх результати. Під час президентських виборів 2022 року кандидати крайньо правого та крайньо лівого спрямування, які традиційно мали проросійські позиції, отримали значну підтримку, хоча й не змогли перемогти Макрона. На європейських виборах 2024 року спостерігалось зростання підтримки євроскептичних сил, що частково може бути пов'язано з впливом російської пропаганди.

Особливо вразливими до російської дезінформації виявилися французькі заморські території. Криза в Новій Каледонії у 2024 році була посилена азербайджанською дезінформаційною кампанією, яка, ймовірно, координувалася з Росією. Це показує, як російська пропаганда використовує проксі-актори для дестабілізації ситуації у вразливих регіонах Франції.

Молодь виявилася особливо вразливою до дезінформації через активне використання соціальних мереж та недостатній рівень медіаграмотності. Платформи як TikTok стали каналами поширення спрощених антизахідних наративів, які резонують з протестними настроями молоді. Алгоритми цих платформ, оптимізовані для максимального залучення, часто сприяють поширенню емоційно заряджених та контроверсійних повідомлень, включаючи дезінформацію.

Економічний вплив російської дезінформації проявляється у підриві довіри до державних інституцій та медіа. Постійне оскарження офіційної інформації, поширення конспірологічних теорій та альтернативних пояснень подій створює атмосферу недовіри та цинізму. Це ускладнює проведення необхідних реформ, знижує ефективність державної комунікації та послаблює соціальну згуртованість.

Психологічний вплив проявляється у зростанні тривожності та невпевненості серед населення. Постійний потік суперечливої інформації,

апокаліптичні прогнози щодо ядерної війни, економічного колапсу чи соціальних заворушень створюють стан хронічного стресу. Це може призводити до політичної апатії, зниження громадянської активності та готовності йти на поступки агресору заради ілюзорного спокою.

Довгостроковий вплив російської дезінформації на французьке суспільство ще належить оцінити. Проте вже зараз очевидно, що вона сприяє поглибленню існуючих соціальних розколів, підриває довіру до демократичних інституцій та ускладнює формування консенсусу щодо ключових питань зовнішньої та внутрішньої політики. Нормалізація брехні та маніпуляцій у публічному дискурсі може мати далекосяжні наслідки для якості демократії та здатності суспільства протистояти майбутнім викликам.

Адаптивність російської дезінформації до французького контексту демонструє глибоке розуміння місцевих особливостей та вразливостей. Використання французької мови, апеляція до національної гордості та історичних традицій, експлуатація актуальних соціальних проблем - все це робить пропаганду більш переконливою для цільової аудиторії. Водночас координація з місцевими проросійськими акторами, включаючи політиків, журналістів та активістів, забезпечує легітимацію та поширення пропагандистських наративів.

Таким чином, російська дезінформація у французькому інформаційному просторі являє собою комплексну загрозу, що використовує найсучасніші технології та методи психологічного впливу. Її ефективність базується на експлуатації реальних проблем та суперечностей французького суспільства, що робить протидію особливо складним завданням. Розуміння механізмів та наслідків цього впливу є критично важливим для розробки ефективних стратегій захисту демократичного інформаційного простору.

3.2. Реакція Франції та цифрові механізми протидії

Французька відповідь на виклик російської дезінформації сформувалася як багаторівнева система, що поєднує інституційні інновації, технологічні рішення,

правові механізми та міжнародну співпрацю. Ця система еволюціонувала від реактивного реагування на окремі інциденти до проактивної стратегії захисту інформаційного простору, що враховує комплексний характер гібридних загроз.

Інституційний рівень відповіді характеризується створенням спеціалізованих структур та механізмів координації. Центральне місце в цій архітектурі займає служба *Viginum*, яка стала першою в Європі державною структурою, спеціально створеною для протидії іноземному цифровому втручання. Підпорядкування *Viginum* Генеральному секретаріату з питань оборони та національної безпеки підкреслює сприйняття дезінформації як питання національної безпеки, а не просто комунікаційного виклику.

Методологія роботи *Viginum* базується на поєднанні людського аналізу та алгоритмічних інструментів. Аналітики служби використовують машинне навчання для виявлення аномальних патернів поведінки в соціальних мережах, ідентифікації координованих мереж акаунтів та відстеження поширення специфічних наративів. Водночас людський фактор залишається критично важливим для контекстуального аналізу, оцінки намірів та прогнозування можливих наслідків інформаційних операцій.

Публічна атрибуція дезінформаційних кампаній стала ключовим елементом французької стратегії. Детальні технічні звіти *Viginum* не лише викривають методи та інфраструктуру пропагандистських мереж, але й називають конкретних акторів, відповідальних за їх створення та функціонування. Така прозорість підвищує репутаційні витрати для агресора, ускладнює подальші операції та мобілізує міжнародну підтримку.

Міністерство Європи та закордонних справ розгорнуло власну стратегію цифрової дипломатії для протидії дезінформації. Французькі дипломати активно використовують соціальні мережі для спростування фейків, поширення достовірної інформації та просування французької позиції щодо війни в Україні. Багатомовність французької цифрової дипломатії дозволяє досягати різних аудиторій та протидіяти російській пропаганді на глобальному рівні.

Координація між різними державними органами забезпечується через регулярні міжвідомчі наради та спільні оперативні центри. Під час критичних

подій, таких як вибори чи міжнародні саміти, створюються тимчасові робочі групи для моніторингу інформаційного простору та швидкого реагування на дезінформаційні атаки. Ця гнучка структура дозволяє адаптуватися до змінного характеру загроз.

Правовий вимір французької відповіді включає як національне законодавство, так і участь у формуванні європейських регуляторних механізмів. Франція активно підтримала Акт про цифрові послуги ЄС, який встановлює зобов'язання для платформ щодо боротьби з дезінформацією. На національному рівні закони про боротьбу з маніпулюванням інформацією під час виборчих кампаній надають додаткові інструменти для захисту демократичних процесів.

Технологічний арсенал французької протидії включає розробку власних інструментів для моніторингу та аналізу інформаційного простору. Французькі дослідницькі інститути та приватні компанії працюють над створенням систем автоматичного виявлення дипфейків, аналізу мережевої активності та прогнозування інформаційних загроз. Інвестиції в національні технологічні спроможності розглядаються як елемент цифрового суверенітету.

Співпраця з приватним сектором відбувається через формальні та неформальні механізми. Регулярні зустрічі з представниками соціальних мереж дозволяють координувати зусилля з видалення неавтентичних акаунтів та маніпулятивного контенту. Водночас Франція наполягає на більшій прозорості алгоритмів та відповідальності платформ за поширення дезінформації.

Освітній компонент стратегії спрямований на підвищення медіаграмотності населення. Програми для шкіл, університетів та широкої громадськості навчають критичному мисленню, перевірці фактів та розпізнаванню маніпулятивних технік. Особлива увага приділяється молоді як найбільш активним користувачам соціальних мереж.

Міжнародний вимір французької відповіді реалізується через багатосторонні механізми та двосторонню співпрацю. Активна участь у роботі East StratCom Task Force ЄС дозволяє координувати зусилля на європейському рівні. Механізм швидкого реагування G7 забезпечує обмін інформацією з трансатлантичними партнерами. Двостороння співпраця з США,

Великобританією, Німеччиною та іншими союзниками посилює колективну стійкість.

Комунікаційна стратегія французького уряду базується на принципах швидкості, точності та проактивності. Офіційні канали оперативно реагують на дезінформацію, надаючи факти та контекст. Водночас уряд намагається не лише спростовувати фейки, але й просувати власні позитивні наративи про європейську єдність, демократичні цінності та підтримку України.

Економічні санкції проти російських медіа та пропагандистів доповнюють інформаційні заходи. Блокування Russia Today та Sputnik, заморожування активів осіб, причетних до дезінформаційних кампаній, обмеження доступу до європейського рекламного ринку - ці заходи спрямовані на піддрив фінансової бази російської пропагандистської машини.

Кібербезпека розглядається як невід'ємна частина протидії дезінформації. Захист критичної інфраструктури, державних баз даних та комунікаційних систем від кібератак запобігає використанню вкрадених даних для дезінформаційних кампаній. Інциденти на кшталт злому акаунтів політиків підкреслюють важливість цифрової гігієни.

Психологічний вимір відповіді враховує емоційний вплив дезінформації. Комунікаційні кампанії спрямовані не лише на надання фактів, але й на зниження тривожності, побудову довіри та зміцнення соціальної згуртованості. Позитивні наративи про французькі цінності, європейську солідарність та демократичну стійкість протиставляються апокаліптичним сценаріям російської пропаганди.

Адаптивність французької стратегії проявляється у здатності вчитися на власному досвіді та досвіді партнерів. Аналіз кожної виявленої кампанії дозволяє вдосконалювати методи виявлення та протидії. Обмін досвідом з країнами, що також стикаються з російською дезінформацією, особливо з країнами Балтії та Скандинавії, збагачує арсенал контрзаходів.

Інновації у підходах до протидії включають використання штучного інтелекту для прогнозування інформаційних атак, краудсорсинг для виявлення підозрілого контенту та gamification для навчання медіаграмотності. Французькі стартапи та дослідницькі центри активно працюють над новими технологіями

захисту інформаційного простору.

Виклики, з якими стикається Франція, включають балансування між ефективністю протидії та захистом свободи слова, координацію між численними акторами, адаптацію до швидкої еволюції технологій дезінформації та підтримку громадської підтримки для тривалих зусиль. Ресурсні обмеження та конкуруючі пріоритети також впливають на масштаб та інтенсивність контрзаходів.

Ефективність французьких механізмів протидії проявляється у здатності швидко виявляти та нейтралізувати дезінформаційні кампанії, підтримувати високий рівень підтримки України серед населення та захищати демократичні процеси від маніпулятивного втручання. Водночас повна оцінка ефективності ускладнюється складністю вимірювання впливу превентивних заходів та довгостроковим характером інформаційного протистояння.

Уроки французького досвіду включають важливість інституційних інновацій, необхідність багаторівневого підходу, значення міжнародної співпраці та критичну роль громадянського суспільства. Поєднання технологічних рішень з людським аналізом, прозорість у викритті дезінформації та інвестиції в довгострокову стійкість виявилися ключовими факторами успіху.

Перспективи розвитку французької системи протидії включають подальшу інтеграцію штучного інтелекту, поглиблення європейської координації, розширення співпраці з приватним сектором та посилення превентивних заходів. Досвід протидії російській дезінформації під час війни в Україні стане основою для вдосконалення стратегій захисту демократичного інформаційного простору.

3.3. Перспективи адаптації французького досвіду для України

Український контекст протидії дезінформації кардинально відрізняється від французького через безпосереднє перебування країни у стані війни з Росією. Це створює як додаткові виклики, так і можливості для адаптації французьких практик. Аналіз сильних сторін французького підходу та специфіки українських реалій дозволяє сформулювати конкретні рекомендації для посилення української системи протидії дезінформації.

Інституційний вимір адаптації передбачає створення в Україні спеціалізованої структури, аналогічної *Viginum*, але адаптованої до умов воєнного часу. Така структура могла б функціонувати при Раді національної безпеки і оборони України, поєднуючи функції моніторингу інформаційного простору, аналізу дезінформаційних кампаній та координації контрзаходів. Важливо забезпечити її достатніми ресурсами, технологічними можливостями та кваліфікованими кадрами.

Структура української служби протидії дезінформації має враховувати досвід не лише Франції, але й власні напрацювання Центру протидії дезінформації при РНБО, Центру стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки, а також громадських ініціатив як *StopFake* та *VoxCheck*. Інтеграція існуючих структур та ініціатив у єдину систему дозволить уникнути дублювання функцій та підвищити ефективність.

Технологічний компонент адаптації вимагає розвитку національних спроможностей у сфері моніторингу та аналізу інформаційного простору. Україна має значний потенціал у сфері ІТ, який можна мобілізувати для створення власних інструментів протидії дезінформації. Співпраця з українськими технологічними компаніями та стартапами може забезпечити розробку інноваційних рішень, адаптованих до специфіки російської пропаганди.

Особливу увагу слід приділити розвитку систем раннього попередження про інформаційні атаки. Французький досвід показує важливість превентивного виявлення підготовки дезінформаційних кампаній через моніторинг створення фейкової інфраструктури, реєстрації доменів та формування мереж ботів. Для України, яка є основною мішенню російської пропаганди, такі системи мають критичне значення.

Міжнародна співпраця є ключовим елементом адаптації французького досвіду. Україна має активізувати взаємодію з французькою *Viginum*, європейськими структурами протидії дезінформації та механізмом швидкого реагування G7. Обмін інформацією про нові методи російської пропаганди, спільний аналіз кампаній та координація контрзаходів посилять можливості обох

країн.

Створення спільних українсько-французьких проєктів у сфері протидії дезінформації може включати обмін експертами, спільні тренінги, розробку технологічних рішень та проведення досліджень. Французька технічна допомога може прискорити розвиток українських спроможностей, водночас український досвід безпосереднього протистояння російській пропаганді збагатить французьке розуміння загрози.

Правовий вимір адаптації потребує вдосконалення українського законодавства з урахуванням французького та європейського досвіду. Законодавче регулювання діяльності соціальних мереж, відповідальність за поширення дезінформації, захист виборчих процесів від маніпулятивного втручання - ці питання вимагають збалансованого підходу, що поєднує ефективність протидії із захистом свободи слова.

Комунікаційна стратегія України може бути посилена через адаптацію французьких підходів до цифрової дипломатії. Розширення присутності українських державних органів у соціальних мережах, багатомовність комунікації, використання сучасних форматів контенту допоможуть ефективніше доносити українську позицію до міжнародної аудиторії.

Для Міністерства закордонних справ України французький досвід пропонує модель інтегрованої цифрової дипломатії, що поєднує традиційні дипломатичні канали з активною присутністю в соціальних мережах. Створення спеціалізованих підрозділів цифрової дипломатії в українських посольствах, навчання дипломатів роботі з новими медіа, розробка контент-стратегій для різних регіонів - ці кроки посилять українську публічну дипломатію.

Міністерство цифрової трансформації України може адаптувати французький підхід до співпраці з технологічними компаніями. Створення механізмів регулярного діалогу з платформами соціальних

мереж, розробка національних стандартів для протидії дезінформації, підтримка українських факт-чекінгових ініціатив - ці заходи створять технологічну основу для ефективної протидії.

Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки може

використати французький досвід публічної атрибуції дезінформаційних кампаній. Детальні технічні звіти про виявлені операції, називання конкретних акторів та викриття їхніх методів підвищують репутаційні витрати для агресора. Водночас важливо адаптувати цей підхід до умов активних бойових дій, коли оперативна безпека має пріоритет.

Освітній компонент адаптації передбачає впровадження програм медіаграмотності на всіх рівнях освіти. Французький досвід показує важливість системного підходу, що охоплює школи, університети, професійну освіту та навчання протягом життя. Для України, де значна частина населення стала жертвою російської пропаганди протягом десятиліть, такі програми мають особливе значення.

Розробка українських навчальних матеріалів має враховувати специфіку російської пропаганди в українському контексті. Історичні маніпуляції, мовне питання, релігійні наративи - ці теми вимагають особливої уваги. Залучення істориків, лінгвістів, релігієзнавців до розробки контр-наративів забезпечить їхню переконливість та ефективність.

Робота з внутрішньо переміщеними особами та населенням деокупованих територій вимагає особливого підходу. Французький досвід роботи з вразливими групами може бути адаптований для реінтеграції громадян, які тривалий час перебували під впливом російської пропаганди. Психологічна підтримка, поступова деконструкція пропагандистських наративів, відновлення довіри до української держави - ці елементи мають бути інтегровані в загальну стратегію.

Економічний вимір адаптації включає мобілізацію ресурсів для фінансування систем протидії дезінформації. Французький досвід показує важливість стабільного державного фінансування, доповненого грантовою підтримкою та приватними інвестиціями. Для України, що веде війну, пошук додаткових джерел фінансування через міжнародну технічну допомогу є критично важливим.

Створення українського фонду протидії дезінформації за французькою моделлю може об'єднати державні, приватні та міжнародні ресурси. Такий фонд міг би фінансувати дослідження, розробку технологій, освітні програми та

підтримку громадських ініціатив. Прозорість управління та підзвітність забезпечать ефективне використання коштів.

Регіональний вимір адаптації враховує різний рівень впливу російської пропаганди в різних регіонах України. Французький досвід роботи з регіональними особливостями може бути використаний для розробки локалізованих стратегій. Східні та південні області, прикордонні території, великі міста та сільська місцевість вимагають диференційованих підходів.

Співпраця з місцевими органами влади, громадськими організаціями, медіа та освітніми закладами забезпечить ефективність регіональних програм. Французька модель децентралізованої протидії дезінформації, що поєднує національну координацію з локальною імплементацією, може бути адаптована до українських реалій.

Постконфліктна перспектива вимагає підготовки до довгострокової роботи з подолання наслідків російської пропаганди. Французький досвід показує, що вплив дезінформації зберігається довго після завершення активних кампаній. Для України це означає необхідність розробки довгострокових програм деконструкції російських наративів та відновлення суспільної довіри.

Міжнародний вимір української стратегії має включати активне просування власного досвіду протидії російській пропаганді. Україна накопичила унікальний досвід, який може бути корисним для інших демократій. Створення українсько-французького центру передового досвіду в протидії дезінформації може стати платформою для обміну знаннями та розробки спільних рішень.

Технологічні інновації в українському контексті можуть включати розробку спеціалізованих рішень для умов війни. Системи оповіщення про інформаційні атаки, інтегровані з системами повітряної тривоги; мобільні додатки для перевірки інформації в умовах обмеженого доступу до інтернету; офлайн-інструменти для протидії дезінформації - ці рішення можуть стати українським внеском у глобальний арсенал протидії.

Культурний вимір адаптації передбачає використання української культури, історії та традицій для створення позитивних наративів. Французький

досвід культурної дипломатії показує силу м'якої влади в протидії пропаганді. Для України, чия культурна ідентичність є об'єктом атак російської пропаганди, культурний компонент має особливе значення.

Психологічна стійкість населення є критичним фактором успіху. Французький підхід до побудови соціальної згуртованості та довіри може бути адаптований до українських умов. Програми психологічної підтримки, створення спільнот взаємодопомоги, позитивні наративи про майбутнє - ці елементи допоможуть українцям протистояти деморалізуючому впливу пропаганди.

Приватний сектор має стати активним партнером у протидії дезінформації. Французька модель співпраці з бізнесом показує важливість залучення компаній до захисту інформаційного простору. Українські медіа, телекомунікаційні компанії, IT-сектор можуть зробити значний внесок через технологічні рішення, поширення достовірної інформації та фінансову підтримку ініціатив.

Громадянське суспільство залишається ключовим актором української системи протидії дезінформації. Французький досвід показує важливість підтримки незалежних факт-чекерів, журналістів-розслідувачів та громадських активістів. Для України, де громадянське суспільство відіграло вирішальну роль у протидії російській агресії, збереження та посилення цієї ролі є критично важливим.

Моніторинг та оцінка ефективності адаптованих практик забезпечать постійне вдосконалення системи. Французькі методики вимірювання впливу дезінформації та ефективності контрзаходів можуть бути використані для створення української системи моніторингу. Регулярні дослідження громадської думки, аналіз інформаційного простору, оцінка впливу на політичні процеси допоможуть коригувати стратегії.

Інтеграція протидії дезінформації в загальну стратегію національної безпеки є необхідною умовою успіху. Французький підхід, що розглядає інформаційну безпеку як невід'ємну частину національної безпеки, має бути адаптований до українських реалій воєнного часу. Координація інформаційних, військових, дипломатичних та економічних зусиль створить синергію в протидії

гібридній агресії.

Перспективи розвитку українсько-французького співробітництва включають створення спільних проєктів, обмін експертами, проведення досліджень та розробку технологій. Досвід обох країн у протидії російській дезінформації створює унікальну можливість для формування передових практик, які можуть бути використані іншими демократіями.

Таким чином, адаптація французького досвіду протидії дезінформації до українських реалій вимагає комплексного підходу, що враховує специфіку воєнного стану, масштаб російської пропаганди та особливості українського суспільства. Поєднання французьких інституційних інновацій, технологічних рішень та стратегічних підходів з українським досвідом безпосереднього протистояння інформаційній агресії може створити ефективну систему захисту демократичного інформаційного простору. Ключовими факторами успіху є політична воля, достатні ресурси, міжнародна підтримка та активна участь всього суспільства в протидії дезінформації.

Висновки до розділу 3

Аналіз французького досвіду протидії російській дезінформації та можливостей його використання в Україні дозволяє зробити кілька важливих висновків, що мають як теоретичне, так і практичне значення для розвитку систем захисту демократичного інформаційного простору.

По-перше, російська дезінформація у французькому інформаційному просторі демонструє високий рівень адаптивності до місцевого контексту, експлуатуючи реальні соціальні, економічні та політичні проблеми французького суспільства. Використання складних технологічних рішень, включаючи штучний інтелект, створення мереж фейкових порталів та координовані кампанії в соціальних мережах, свідчить про стратегічний характер інформаційної агресії. Водночас ефективність цієї дезінформації обмежується стійкістю демократичних інституцій та критичним мисленням значної частини французького суспільства.

По-друге, французька система протидії дезінформації продемонструвала ефективність багаторівневого підходу, що поєднує інституційні інновації, технологічні рішення, правові механізми та міжнародну співпрацю. Створення *Vigipum* як спеціалізованої служби, публічна атрибуція дезінформаційних кампаній, активна цифрова дипломатія та інвестиції в медіаграмотність створили комплексну систему захисту. Ключовим фактором успіху стала здатність балансувати між ефективністю протидії та захистом демократичних свобод.

По-третє, адаптація французького досвіду до українських реалій вимагає врахування специфіки воєнного стану та масштабу російської інформаційної агресії проти України. Водночас базові принципи французького підходу - інституційна координація, технологічні інновації, міжнародна співпраця та залучення суспільства - залишаються релевантними. Створення української версії *Vigipum*, розвиток цифрової дипломатії, інвестиції в медіаграмотність та побудова міжнародних партнерств можуть значно посилити українську систему протидії дезінформації.

Французько-українське співробітництво у сфері протидії дезінформації має значний потенціал для розвитку. Обмін досвідом, спільні проєкти, технологічна кооперація можуть створити синергію, корисну для обох країн. Україна може поділитися унікальним досвідом протистояння масованій інформаційній агресії, тоді як Франція може надати технологічну та інституційну експертизу. Таке партнерство може стати моделлю для ширшої міжнародної співпраці демократій у захисті інформаційного простору.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження цифрової дипломатії Франції у протидії російській дезінформації дозволило комплексно охарактеризувати французький досвід використання цифрових інструментів для захисту національних інтересів в інформаційній сфері та визначити можливості його адаптації для зміцнення інформаційної безпеки України. Логіка дослідження передбачала рух від теоретико-методологічного осмислення цифрової дипломатії та дезінформації як інструменту гібридного впливу до аналізу інституційних механізмів французької системи протидії дезінформації та практик стратегічних комунікацій у цифровому просторі, завершуючись обґрунтуванням напрямів використання французького досвіду в українському контексті.

1. У результаті дослідження було надано характеристику цифрової дипломатії як багатовимірною феномену сучасних міжнародних відносин, що трансформує всі аспекти дипломатичної діяльності. Встановлено, що цифрова дипломатія функціонує одночасно в трьох вимірах: змінює геополітичне середовище діяльності дипломатів через створення нового простору міжнародної взаємодії, формує новий тематичний порядок денний міжнародної співпраці, пов'язаний із регулюванням цифрового простору, та надає дипломатам якісно нові інструменти для реалізації зовнішньої політики. Теоретичне осмислення цифрової дипломатії вимагає інтеграції різних аналітичних перспектив: реалістичний підхід розглядає цифрові технології як інструмент конкуренції за вплив, конструктивістський акцентує увагу на формуванні спільних норм та ідентичностей у цифровому просторі, практично-теоретичний досліджує повсякденні дипломатичні рутини, а мережевий аналізує нові форми влади в мережевому суспільстві.

2. Розкрито теоретичний контекст дезінформації як інструменту гібридного впливу та проаналізовано концептуальні рамки когнітивної війни і рефлексивного контролю. З'ясовано, що дезінформація набула стратегічного значення в сучасному геополітичному протистоянні, функціонуючи в сірій зоні між миром та війною. Когнітивна війна як концепт розширює традиційне розуміння інформаційного протиборства, зосереджуючи увагу на впливі

безпосередньо на когнітивні процеси цільової аудиторії – на те, як люди думають, що вони відчувають і як вони приймають рішення. Російська доктрина рефлексивного контролю демонструє адаптацію традиційних концептів інформаційної війни до цифрової епохи, використовуючи можливості соціальних медіа для створення множинних суперечливих наративів, що генерують плутанину та паралізують здатність противника до ефективного реагування. Водночас дослідження підтвердило важливе обмеження: когнітивна війна сама по собі не може забезпечити стратегічну перемогу без підтримки іншими формами впливу.

3. Було з'ясовано особливості європейського підходу до протидії дезінформації та визначено роль Франції у формуванні спільної політики Європейського Союзу. Встановлено, що європейський підхід являє собою найбільш комплексну та інституціоналізовану систему серед демократичних об'єднань, що поєднує інструменти раннього виявлення, систематичного аналізу та публічного викриття дезінформації з регуляторними механізмами, спрямованими на підвищення відповідальності цифрових платформ. Еволюція від створення платформи для боротьби з дезінформацією у дві тисячі п'ятнадцятому році до інтеграції Кодексу практики в рамки Акту про цифрові послуги у дві тисячі двадцять п'ятому році відображає поступове посилення європейської відповіді на гібридні загрози. Цей підхід характеризується напругою між геополітичною логікою, що розглядає дезінформацію як зброю іноземних супротивників, та регуляторною логікою, що концептуалізує її як побічний ефект цифровізації публічної сфери.

4. Виявлено інституційні механізми цифрової дипломатії Франції та охарактеризовано діяльність ключових державних структур у сфері стратегічних комунікацій. Дослідження показало, що французька система цифрової дипломатії базується на чіткому розподілі функцій між різними державними інституціями: Міністерство у справах Європи та закордонних справ відповідає за розробку стратегії та координацію цифрових комунікацій, служба ВІЖІНУМ при Генеральному секретаріаті оборони та національної безпеки спеціалізується на виявленні та аналізі дезінформаційних кампаній, а французькі дипломатичні

місії реалізують практики стратегічних комунікацій у соціальних мережах. Така багаторівнева архітектура забезпечує синергію між стратегічним плануванням, оперативним реагуванням на інформаційні загрози та публічною дипломатією в цифровому просторі.

5. Розкрито практики цифрової дипломатії Франції у соціальних мережах та оцінено ефективність французьких стратегічних комунікацій. Дослідження показало, що французька дипломатична присутність у цифровому просторі характеризується високим рівнем координації між центральним апаратом міністерства та дипломатичними місіями за кордоном, адаптацією контенту до специфіки різних платформ та регіональних аудиторій, оперативністю реагування на інформаційні виклики та кризові ситуації. Французькі дипломатичні акаунти демонструють здатність генерувати значне залучення аудиторії через поєднання офіційних заяв з візуально привабливим контентом, що пояснює складні політичні питання доступною мовою. Водночас аналіз виявив виклики, пов'язані з необхідністю балансування між оперативністю комунікації та дотриманням дипломатичного протоколу, а також з адаптацією до постійних змін алгоритмів соціальних платформ.

6. Обґрунтовано можливості використання французького досвіду для посилення спроможності України у протидії російській дезінформації. Встановлено, що для українського контексту найбільш релевантними є три напрями адаптації французького досвіду. По-перше, створення спеціалізованої структури за моделлю ВІЖІНУМ для систематичного моніторингу та аналізу дезінформаційних кампаній з технологічними можливостями виявлення координованих маніпулятивних операцій та міжвідомчою координацією для комплексної оцінки загроз. По-друге, посилення цифрової присутності українських дипломатичних місій через розбудову спроможностей для створення якісного мультимедійного контенту, підготовку дипломатів до ефективної комунікації в соціальних мережах та координацію між різними державними акторами для узгодженості повідомлень. По-третє, розвиток міжнародної співпраці у протидії дезінформації через активну участь у європейських механізмах обміну інформацією про загрози, залучення до

спільних ініціатив з фактчекінгу та медіаграмотності, використання платформ Європейського Союзу для викриття російських дезінформаційних кампаній.

Підсумовуючи проведені дослідження, варто зазначити, що французький досвід протидії дезінформації демонструє високий рівень інституційної зрілості, стратегічної передбачуваності та технологічної адаптивності, що робить його цінним орієнтиром для України. Результати роботи підтверджують, що ефективна протидія гібридним загрозам вимагає поєднання аналітичної спроможності держави, сучасних комунікаційних інструментів та міжнародної кооперації. У цьому контексті інтеграція окремих елементів французької моделі може суттєво підсилити українську систему інформаційної безпеки, сприяючи формуванню стійкого, інноваційного та геополітично проактивного підходу до захисту інформаційного простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Брантлі А. Рішення про застосування кібероперацій: розуміння стратегічного контексту. *Connections: The Quarterly Journal*. 2020. № 17 (1). С. 41–58.
2. Гетьманчук М. П. Цифрова дипломатія як інструмент зовнішньої політики держави. *Міжнародні відносини, серія «Політичні науки»*. 2020. № 22. С. 1–15.
3. Горбулін В. П. Світова гібридна війна: український фронт: монографія. Київ: НІСД, 2020. 496 с.
4. Дубов Д. В. Стратегічні комунікації: проблеми концептуалізації та практичної реалізації. *Стратегічні пріоритети*. 2022. № 4. С. 9–23.
5. Камінський Є. Є. Інформаційна безпека України в умовах гібридної війни. *Інформація і право*. 2023. № 2 (29). С. 99–107.
6. Курбан О. В. Особливості функціонування сучасних медіа в умовах гібридної війни. *Вісник Львівського університету. Серія журналістика*. 2022. Вип. 42. С. 283–290.
7. Литвиненко О. В. Проблеми інформаційної безпеки України: зовнішні та внутрішні аспекти. *Стратегічні пріоритети*. 2022. № 3-4. С. 144–153.
8. Ліпкан В. А. Теорія національної безпеки: підручник. Київ: КНТ, 2020. 631 с.
9. Магда Є. В. Гібридна агресія Росії: уроки для Європи. Київ: КАЛАМАР, 2021. 268 с.
10. Остроухов В. В., Петрик В. М., Присяжнюк М. М. Інформаційна безпека (соціально-правові аспекти). Київ: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2020. 776 с.
11. Петрик В. М. Сучасні технології та засоби маніпулювання свідомістю. *Віче*. 2020. № 17. С. 27–30.
12. Почепцов Г. Г. Сучасні інформаційні війни. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2020. 497 с.
13. Рижков М. М. Теоретико-методологічні засади дослідження

інформаційної війни. *Стратегічні пріоритети*. 2020. № 1 (34). С. 47–52.

14. Ситник Г. П. Протидія гібридній агресії: досвід України. *Вісник НАДУ при Президентові України*. 2021. № 2. С. 5–11.

15. Кучабський А. Цифрова дипломатія як нова форма зовнішньої комунікації держав. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2023. Вип. 160. С. 45–51.

16. Мазур Л. Конструктивістський підхід у вивченні цифрової дипломатії. *Політичні студії*. 2021. № 3. С. 23–28.

17. Литвиненко О. Інформаційна безпека та дезінформація в умовах гібридної війни. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень*. 2020. Вип. 109. С. 59–68.

18. Сушко О., Колесник І. Європейська стратегія боротьби з дезінформацією: аналіз інституційних підходів. *Україна в сучасному геополітичному просторі*. 2022. Вип. 7. С. 12–19.

19. Ткачук М. Інформаційні війни в європейському просторі: виклики для державної політики. *Гілея: науковий вісник*. 2021. Вип. 162. С. 143–147.

20. Гончарук О. Комунікаційні аспекти зовнішньої політики Франції у цифрову добу. *Європейські політичні студії*. 2022. № 5. С. 38–44.

21. Шаповал Н. Практики фактчекінгу у французькій та українській дипломатії. *Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки»*. 2023. № 10. С. 71–77.

22. Железняк В. France Diplomatie: структура та функції цифрової дипломатії Франції. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2021. Вип. 29. С. 29–36.

23. Старченко І. Французький досвід протидії дезінформаційним кампаніям РФ. *Безпекові студії*. 2020. № 2. С. 90–96.

24. Коваленко Ю. Стратегічні комунікації як інструмент захисту інформаційного простору: кейс Франції. *Стратегічні пріоритети*. 2023. № 1. С. 64–71.

25. Дьяків С. Російська дезінформація у країнах ЄС: аналіз кейсів Франції та Німеччини. *Інформаційна безпека*. 2022. № 4. С. 15–21.

26. Голубєва І. Франція і Україна в умовах гібридної інформаційної війни. *Українознавчі студії*. 2020. № 6. С. 34–40.
27. Кулик О. Французький досвід цифрової дипломатії в умовах війни: уроки для України. *Дипломатичні студії*. 2021. № 8. С. 52–58.
28. Романенко Л. Українські підходи до стратегічної комунікації у контексті європейського досвіду. *Публічна політика і адміністрація*. 2023. № 4. С. 80–86.
29. Іващенко М. Роль стратегічних наративів у протидії дезінформації: досвід Франції. *Інформаційне суспільство*. 2024. № 3. С. 41–48.
30. Мельничук А. Перспективи адаптації французької цифрової дипломатії в Україні. *Політологічні записки*. 2023. № 9. С. 66–72.
31. Юрченко Н. Медійна грамотність як елемент інформаційної безпеки: європейські стандарти для України. *Освітологія*. 2022. № 6. С. 23–29.
32. Петренко С. Українська стратегія протидії дезінформації в контексті досвіду Франції. *Гібридні загрози і безпека*. 2021. № 5. С. 18–24.
33. Нікітенко І. Цифрова довіра як чинник інформаційної безпеки в Україні. *Інформаційна політика і право*. 2024. № 2. С. 30–37.
34. AFD Digital Transition Strategy 2021-2025. Paris: Agence Française de Développement, 2021. 64 p.
35. Artificial Intelligence and Information Manipulation: Threats and Opportunities. Paris: VIGINUM-SGDSN, 2025. 92 p.
36. Bjola C. Digital Diplomacy in France: Evolution and Practice. *European Journal of International Relations*. 2023. Vol. 29, №. 3. P. 15-38.
37. Bjola C., Holmes M. Digital diplomacy: Theory and practice. Abingdon: Routledge, 2020. 254 p.
38. Brillant M.-A. Protecting Democratic Debate: France's Approach to Countering Disinformation. *Defence and Security Review*. 2024. Vol. 15, №. 4. P. 234-251.
39. Brillant M.-A. Vigilance and Protection Against Foreign Digital Interference: The French Approach. *Journal of Information Security*. 2024. Vol. 15, №. 3. P. 234-251.

40. Carey-Libbrecht L. French Digital Diplomacy: Balancing Innovation and Regulation. *Réseaux*. 2024. №. 245(3). P. 11-35.
41. Chen L., Dubois M. Cultural Diplomacy in the Digital Age: France and China on Social Media. *European Review of International Studies*. 2024. Vol. 11, №. 2. P. 153-178.
42. Cognitive warfare: a conceptual analysis of the NATO ACT cognitive warfare exploratory concept. *NATO Allied Command Transformation*. 2024. URL: <https://www.frontiersin.org/journals/big-data/articles/10.3389/fdata.2024.1452129/pdf> (дата звернення: 09.11.2025).
43. Countering Disinformation: Lessons from France. Helsinki: European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats, 2024. 48 p.
44. Cross-Platform Information Operations: Russian Campaigns Targeting France. Stanford: Stanford Internet Observatory, Stanford University, 2024. 89 p.
45. Democratic Resilience and Disinformation: French Responses to Information Manipulation. Washington: Atlantic Council, 2024. 72 p.
46. Digital and Soft Diplomacy: Strategic Communication in the Digital Age. Paris: Ministry for Europe and Foreign Affairs, 2024. 35 p.
47. Digital Economy in France: Market Analysis and Opportunities 2024. Washington: U.S. Department of Commerce, International Trade Administration, 2024. 42 p.
48. Digital Government Review of France: Towards Digital Transformation of the Public Sector. Paris: OECD Publishing, 2024. 186 p.
49. France Country Report: Disinformation Landscape 2024. Brussels: European Digital Media Observatory, European Commission, 2024. 78 p.
50. France: Freedom on the Net 2024 Country Report. Washington: Freedom House, 2024. 28 p.
51. France's International Digital Strategy. Paris: Ministry for Europe and Foreign Affairs, 2021. 48 p.
52. French Tech Barometer 2024: State of the Ecosystem. Paris: France Digitale, EY, 2024. 125 p.
53. French Tech: Ecosystem Report 2024. Paris: La French Tech Mission,

Ministry of Economy, 2024. 82 p.

54. Hassan K., Batool S. Evolution of French Digital Diplomacy on Social Media Platforms. *International Communication Gazette*. 2024. Vol. 86, №. 5. P. 412-435.

55. Information Manipulation and Democratic Resilience: Comparative Analysis. Paris: EU Institute for Security Studies, 2024. 124 p.

56. Kurbalija J. Digital diplomacy in 2025: Geopolitics, new topics & tools. Diplo Foundation. 2021. URL: <https://www.diplomacy.edu/topics/digital-diplomacy/> (дата звернення: 09.11.2025).

57. Kurbalija J. Digital diplomacy: challenges and opportunities. Diplo Foundation. 2024. URL: <https://www.diplomacy.edu/topics/digital-diplomacy/> (дата звернення: 09.11.2025).

58. Limonier K. Information Warfare and Democratic Resilience: The French Experience. *Journal of Strategic Studies*. 2024. Vol. 47, №. 2. P. 289-312.

59. Limonier K. Russian Information Operations in Western Europe: The French Case. *Defence Strategic Communications*. 2024. Vol. 11. P. 115-142.

60. Ministry Digital Transformation Plan 2021-2023. Paris: Ministry for Europe and Foreign Affairs, 2021. 72 p.

61. Patel K., Kostareva U. The Landscape of Disinformation on Health Crisis Communication During the COVID-19 Pandemic in Ukraine: Hybrid Warfare Tactics. PMC. 2021. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8425291/> (дата звернення: 09.11.2025).

62. Portal Kombat: Analysis of Russian Propaganda Network. Paris: VIGINUM, SGDSN, 2024. 45 p.

63. Qureshi W. Hybrid warfare and disinformation: A Ukraine war perspective. *Global Policy*. 2023. Vol. 14, №. 4. P. 567–578.

64. Shevchenko O. Digital diplomacy as a tool of public diplomacy. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2019. Вип. 26. С. 109–115.

65. Storm-1516 Campaign: AI-Enabled Disinformation Operations. Paris: VIGINUM, SGDSN, 2025. 38 p.

66. Stradner L., Hardie M. Cognitive Combat. Foundation for Defense of

Democracies. 2025. URL: <https://www.fdd.org/analysis/moноgraphs/2024/06/28/cognitive-combat/> (дата звернення: 09.11.2025).

67. Strategic Communications in Wartime: Building Information Resilience. Kyiv: Ukrainian Institute for the Future, 2024. 156 p.

68. Supporting French Innovation Abroad: Programs and Initiatives. Paris: Ministry for Europe and Foreign Affairs, 2023. 54 p.

69. The European approach to online disinformation: geopolitical and regulatory dissonance. *Humanities and Social Sciences Communications*. 2023. Vol. 10. DOI: 10.1038/s41599-023-02179-8.

70. The fight against pro-Kremlin disinformation. Council of the European Union. 2025. URL: <https://www.consilium.europa.eu/> (дата звернення: 09.11.2025).

71. Ukraine's Information Front: Lessons and Recommendations. Kyiv: Centre for Strategic Communications, 2024. 96 p.

72. VIGINUM Annual Report 2024: Countering Foreign Digital Interference. Paris: General Secretariat for Defence and National Security, 2024. 156 p.

73. Vilmer J.-B. J. Successfully Countering Russian Electoral Interference: 2017 French Presidential Elections. Harvard Kennedy School Belfer Center. 2024. 35 p.

74. Wendt A. Social theory of international politics. Cambridge: Cambridge University Press, 1999. 429 p.

АНОТАЦІЯ

Чернявський В. О. Цифрова дипломатія Франції у протидії російській дезінформації (магістерська робота). Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2025. 80 с. (рукопис).

Мета дослідження полягає у з'ясуванні змісту, особливостей та механізмів реалізації цифрової дипломатії Франції у протидії російській дезінформації.

Об'єктом дослідження є цифрова дипломатія як інструмент зовнішньої політики в умовах інформаційного протистояння.

Предметом дослідження є механізми, інструменти та практики цифрової дипломатії Франції у протидії російській дезінформації.

У першому розділі розглянуто теоретичні засади цифрової дипломатії та протидії дезінформації. Окреслено понятійний апарат, визначено сутність цифрової дипломатії в системі міжнародних відносин, охарактеризовано сучасні підходи до вивчення цифрових комунікацій у зовнішній політиці, розкрито структуру та зміст феномену дезінформації, а також проаналізовано міжнародно-правові рамки протидії інформаційним загрозам.

У другому розділі досліджено інституційні та практичні механізми цифрової дипломатії Франції. Проаналізовано діяльність державних органів, медіаструктур та спеціалізованих відомств, розглянуто цифрові стратегії публічної комунікації, інструменти моніторингу і спростування фейкових повідомлень, особливості взаємодії з медіа та громадянським суспільством, а також оцінено ефективність національних платформ та проєктів у сфері протидії дезінформації.

У третьому розділі визначено можливості застосування французького досвіду для України. Сформульовано пропозиції щодо удосконалення державної інформаційної політики, розширення стратегічних комунікацій, посилення інформаційної стійкості, підвищення ефективності цифрової дипломатії та розвитку інструментів протидії дезінформаційним кампаніям у національному інформаційному просторі.

Ключові слова: дезінформація, дипломатія, інформаційна безпека, інформаційний простір, комунікація, протидія, стратегічні комунікації, цифрова дипломатія.

ANNOTATION

Cherniavskiy V. O. Digital Diplomacy of France in Countering Russian Disinformation (Master's thesis). Kharkiv: V. N. Karazin Kharkiv National University, 2025. 80 p. (manuscript).

The aim of the study is to clarify the content, specific features and mechanisms of implementing France's digital diplomacy in countering Russian disinformation.

The object of the study is digital diplomacy as an instrument of foreign policy in the context of information confrontation.

The subject of the study is mechanisms, instruments and practices of France's digital diplomacy in countering Russian disinformation.

The first section examines theoretical foundations of digital diplomacy and countering disinformation. It outlines the conceptual framework, defines the essence of digital diplomacy within the system of international relations, characterises contemporary approaches to studying digital communications in foreign policy, reveals the structure and nature of disinformation, and analyses international legal frameworks for countering information threats.

The second section investigates institutional and practical mechanisms of France's digital diplomacy. It analyses the activities of governmental bodies, media structures and specialised agencies, examines digital public communication strategies, tools for monitoring and debunking fake messages, specific features of cooperation with media and civil society, and assesses the effectiveness of national platforms and projects in the field of combating disinformation.

The third section identifies opportunities for applying the French experience in Ukraine. It formulates recommendations for improving state information policy, expanding strategic communications, strengthening information resilience, increasing the effectiveness of digital diplomacy, and developing tools for countering disinformation campaigns in the national information space.

Keywords: communication, counteraction, disinformation, digital diplomacy, information security, information space, strategic communications.

ВІДГУК

на кваліфікаційну роботу магістра
студента 2-го курсу групи УМІБ-61 денної форми навчання
спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії»
освітньо-професійної програми «Міжнародна інформаційна безпека»
Навчально-наукового інституту «Каразінський інститут міжнародних
відносин та туристичного бізнесу»
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
Чернявського Сергія Юрійовича
на тему: «Цифрова дипломатія Франції у протидії російській
дезінформації»

Магістерська кваліфікаційна робота Чернявського Сергія Юрійовича присвячена надзвичайно актуальній проблематиці, що поєднує питання цифрової дипломатії, інформаційної безпеки та сучасних методів протидії дезінформаційним впливам. Тема є своєчасною з огляду на зростання масштабів російських інформаційних атак у європейському просторі та посилення інтересу до інструментів стратегічних комунікацій у зовнішній політиці провідних держав. Вибір Франції як кейсу аналізу є обґрунтованим і виправданим, оскільки ця держава активно формує європейську політику боротьби з дезінформацією та має розвинені інституційні механізми цифрової дипломатії.

Робота вирізняється чіткою структурою, логічною послідовністю викладення матеріалу та належною аргументованістю висновків. Автор ґрунтовно розкрив теоретичні засади цифрової дипломатії та проаналізував дезінформацію як інструмент гібридного впливу, приділивши увагу когнітивним аспектам та концептуальним моделям сучасних інформаційних війн. У дослідженні простежується здатність до систематизації наукових підходів, що забезпечує високий теоретичний рівень першого розділу.

У другому розділі детально охарактеризовано інституційну та нормативну базу цифрової дипломатії Франції, розкрито функції ключових державних структур, зокрема Міністерства Європи і закордонних справ, органів стратегічних комунікацій та спеціалізованої служби VIGINUM, яка відіграє важливу роль у виявленні та аналізі іноземних інформаційних операцій. Автор продемонстрував уміння працювати з офіційними документами, аналітичними

звітами та матеріалами французьких урядових платформ, що свідчить про якісне джерельне підґрунтя роботи.

Значущим є аналіз практичних кейсів протидії російській дезінформації у Франції, представлений у третьому розділі. Дослідження містить конкретні приклади впливових інформаційних кампаній, оцінку реакцій французьких інституцій та огляд ефективності їхніх комунікаційних стратегій. Коректно сформульовані пропозиції щодо можливостей адаптації французьких інструментів в українській системі інформаційної безпеки засвідчують прагматичну спрямованість роботи та здатність автора до прикладного аналізу.

Під час підготовки дослідження Чернявський С.Ю. продемонстрував уміння працювати з різноплановими джерелами, включно з міжнародними документами, науковими статтями, аналітичними матеріалами, а також сучасними дослідженнями у сфері цифрової дипломатії та стратегічних комунікацій. Він показав здатність до самостійного опрацювання складного матеріалу, критичного аналізу та узагальнення інформації. Робота виконана старанно, своєчасно та з дотриманням вимог до кваліфікаційних робіт магістерського рівня.

Разом із тим варто зазначити, що окремі положення могли бути розкриті ширше, зокрема порівняльний аналіз стратегічних підходів Франції та інших країн ЄС у сфері протидії дезінформації. Проте ці зауваження не мають принципового характеру та не знижують загальної якості виконаної роботи.

Магістерська кваліфікаційна робота Чернявського Сергія Юрійовича відповідає встановленим вимогам, відзначається належним рівнем теоретичної та практичної опрацьованості, логічністю та актуальністю висновків і може бути рекомендована до захисту перед екзаменаційною комісією.

Науковий керівник:

доктор політичних наук, професор,
професор кафедри міжнародних відносин

Шамраєва В.М.

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну роботу магістра
студента 2-го курсу групи УМІБ-61 денної форми навчання
спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії»
освітньо-професійної програми «Міжнародна інформаційна безпека»
Навчально-наукового інституту «Каразінський інститут міжнародних
відносин та туристичного бізнесу»
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
Чернявського Сергія Юрійовича
на тему: «Цифрова дипломатія Франції у протидії російській
дезінформації»

1. Актуальність теми

Тема цифрової дипломатії Франції в контексті протидії російській дезінформації є надзвичайно актуальною з огляду на інтенсивне застосування Росією інформаційних операцій у глобальному медіапросторі та їхній системний вплив на міжнародну безпеку після початку повномасштабної агресії проти України. Франція як один із ключових акторів Європейського Союзу виробила багаторівневу модель цифрового реагування, що включає виявлення, аналіз, нейтралізацію та стратегічну комунікацію – і тому її досвід становить значну наукову та практичну цінність для України. Дослідження поєднує аналіз теоретичних засад гібридних загроз і когнітивної війни з інституціональними особливостями французької цифрової дипломатії, що забезпечує ґрунтовність, новизну та прикладне значення теми.

2. Характеристика якості виконання розділів роботи

Робота складається зі вступу, трьох змістовних розділів, висновків та списку використаних джерел.

У **першому розділі** автор подає цілісний огляд теоретичних основ цифрової дипломатії, розкриваючи еволюцію її понять, інструментарію та мережевої логіки сучасної дипломатичної практики. Ґрунтовно проаналізовано дезінформацію як інструмент гібридного впливу, розглянуто концепції когнітивної війни та рефлексивного контролю, а також визначено місце російських інформаційних операцій у системі сучасних загроз.

Другий розділ присвячений інституційним механізмам цифрової дипломатії Франції. Автор детально охарактеризував організаційну структуру французьких дипломатичних інституцій, інструменти роботи служби ВІЖІНУМ, а також механізми стратегічних комунікацій. Розділ вирізняється високою глибиною опрацювання офіційних документів та аналітичних матеріалів французьких державних органів.

У третьому розділі проаналізовано конкретні російські дезінформаційні операції у французькому інформаційному просторі, розкрито реакцію Франції на ворожі впливи та запропоновано напрями адаптації французького досвіду для України. Автор демонструє здатність робити міждержавні порівняння та формулювати коректні практичні рекомендації.

3. Ступінь обґрунтованості висновків

Висновки роботи логічно випливають із поставлених мети та завдань і спираються на ґрунтовний теоретичний аналіз, інституційні матеріали та кейс-дослідження реальних інформаційних операцій. Автор переконливо показує взаємозв'язок між розвитком французької цифрової дипломатії, європейською політикою протидії дезінформації та потребами України у посиленні власної інформаційної безпеки. Висновки мають практичну спрямованість і відображають особистий аналітичний внесок здобувача.

4. Позитивні сторони роботи

Робота вирізняється високим рівнем наукової системності, широкою джерельною базою та комплексним підходом до аналізу дезінформації як багатовимірного феномену. Цікавим у роботі є детальний аналіз структури та діяльності французьких інституцій, що відповідають за протидію іноземному цифровому втручання

5. Недоліки роботи

До недоліків можна віднести недостатнє висвітлення ризиків надмірної алгоритмізації комунікаційних стратегій та питання етичних викликів застосування штучного інтелекту в інформаційній політиці. Також аналізу потребують можливі інституційні бар'єри імплементації французького досвіду в українському державному управлінні. Утім, зазначені недоліки не знижують загальної наукової цінності роботи.

6. Загальна оцінка кваліфікаційної роботи

Кваліфікаційна робота Чернявського С.Ю. відповідає вимогам, встановленим до магістерських робіт за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», виконана на високому науковому рівні, має практичну значимість і демонструє здатність автора до проведення самостійних досліджень. Робота заслуговує на позитивну оцінку, а її автор – на присвоєння відповідної кваліфікації.

Рецензент:

д.держ.упр., професор
завідувач кафедри публічної політики
ННІ «Інститут державного управління»
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна

В. Б. Дзюндзюк